

Memento

Rapportserie från Psykiatriskt forskningscentrum, Örebro

Nr 56

”De pratar ju med mig
och inte om mig”

En samverkansrapport om
ungdomars erfarenhet av
att delta i samverkansmöten

Pia Gatehouse
Socialtjänsten
Örebro kommun

Ingela Pihlström
Socialtjänsten
Örebro kommun

Kerstin Neander
BUP-kliniken och Psykiatriskt forskningscentrum
Örebro läns landsting

2012

ISSN: 1403-6827

Rapporten finns att hämta på www.orebroll.se/pfc eller kan beställas från Psykiatriskt forskningscentrum, Box 1613, 701 16 Örebro, telefon 019-602 58 90, e-post pfc@orebroll.se.

Tack

Ett stort tack till de ungdomar som delade med sig av sin tid och sin klokskap till oss!

Pia Gatehouse och Ingela Pihlström

Örebro, april 2012

"Ni säger: Det är tröttsamt att umgås med barn

Det är riktigt

Ni tillägger: Därför att man måste sänka sig till deras nivå, böja sig, kröka på ryggen, göra sig liten.

Men där tar ni fel.

Det är inte det som är det tröttsamma. Det är snarare det faktum att man måste höja sig så att man når upp till deras känslor. Sträcka på sig, göra sig längre, ställa sig på tå."

Janusz Korczak, polsk författare, barnläkare och pedagog 1878-1942. Pionjär i det internationella arbetet för barns rätt.

"De fattar beslut bakom vår rygg, och därför blir besluten ofta fel eftersom de inte känner oss. Men det är vi som får ta konsekvenserna."

Annika, 15 år, vid Barnrättsdagarna i Örebro 2011

Förord

Denna Memento-rapport skiljer sig från tidigare rapporter i denna serie på så sätt att den utgår ifrån en verksamhet som organisatoriskt ligger utanför psykiatrin. Att den ändå i högsta grad berör psykiatrin beror på att Samba (*Samverkansledning för Barns och Ungas bästa*) är till för barn och ungdomar som har en problematik och/eller en livssituation som gör att de har kontakt med flera olika verksamheter, och BUP-kliniken är ofta en av dessa. En genomgång av de ärenden där Sambasamverkan pågår visar att de allra flesta har eller har haft kontakt med socialtjänsten, två tredjedelar är eller har varit aktuella inom barn- och ungdomspsykiatrin och en tredjedel inom barn- och ungdomshabiliteringen. Skolan är naturligtvis involverad i merparten av alla ärenden.

Samba är en struktur som har skapats för att främja samverkan kring enskilda barn och ungdomar som har det svårt och som riskerar att inte få det stöd de har rätt till på grund av de olika aktörernas svårigheter att samordna sina insatser och att samarbeta. I den referensgrupp som är knuten till Samba ingår bland andra BUP-klinikens verksamhetschef. Ett sätt att bidra till Sambas utveckling har varit att BUP-kliniken har ställt personella resurser till Sambas förfogande för att stödja samordnarna i arbetet med att kontinuerligt dokumentera och följa upp verksamheten. Att på detta sätt utarbeta en rapport i samverkan mellan socialtjänsten, barn och utbildning och barn- och ungdomspsykiatrin ser vi som en naturlig avspegling av Sambas intentioner.

Ett annat starkt skäl till att publicera denna rapport i Memento-serien är att den tar upp ett ämne som är högaktuellt för psykiatrin, nämligen brukarmedverkan. Att det rör sig om unga brukare – som dessutom brottas med en sammansatt problematik – ökar angelägenhetsgraden ytterligare.

På så sätt kan man säga att denna rapport fokuserar på två teman som utgör ett par av psykiatrins, skolans och socialtjänstens stora framtida utmaningar – samverkan över organisationsgränser och brukarmedverkan.

Susanne Bergström	Margareta Borg	Anita Ivarsson	Lars Kjellin
Socialchef	Skolchef	Verksamhetschef BUP	Forskningschef PFC
Örebro kommun	Örebro kommun	Örebro läns landsting	Örebro läns landsting

Innehållsförteckning

Sammanfattning	6
Inledning	7
Definition av begrepp	7
Samba – Samverkansledning för Barns och Ungas bästa	8
Varför skapades Samba?	8
Hur organiseras Samba?	9
Uppdrag och arbetsmodell.....	9
Utvärderingar av Samba	10
Samhällets syn på samverkan och den unges delaktighet	11
Barnkonventionen + Föräldrabalken = Tre perspektiv	11
Barnets rätt till integritet och sekretess.....	12
Hur regleras samverkan och delaktighet?	13
Barnombudsmannen.....	14
Syfte	14
Metod	14
Urval – överväganden och genomförande.....	15
Intervjuerna	16
Analys av materialet.....	16
Resultat	17
Såklart man ska vara med, men det kan också vara skönt att slippa – om att själv vara med vid mötet	17
Jag tror man pratar annorlunda <i>om</i> någon än <i>med</i> någon – om respekt, lyssnande och integritet	19
Luddiga frågor och bråttom med svar – om mötets möjligheter, fallgropar och begränsningar	20
När någonting går fel – om att bli missförstådd.....	23
När mamma var med – om förälderns medverkan i mötet.	24
Det är de två jag hittar mig själv inom – om personer som blivit viktiga och personer som byts ut.....	26
Där alla samlas blir det mer gjort, men ibland hände det ändå inte så mycket – om planer som inte alltid genomförts.....	27
Sammanfattning av resultat	29
Diskussion	30
Metoddiskussion	34
Avslutande reflektioner – tankar för framtiden	35
Referenser	37
Lästips	39
Bilaga 1 Intervjuguide	41
Tidigare utgivna rapporter i Mementumserien	43

Sammanfattning

Barn och unga har ibland en problematik, eller en livssituation, som innebär att de har kontakt med flera olika verksamheter. I de fall då verksamheterna inte samverkar försvåras ett helhetstänkande där barnets behov styr insatserna. Istället riskerar barnet att hänvisas från den ena verksamheten till den andra, alternativt att falla mellan stolarna.

Från detta definierade problem har Samba, *Samverkansledning för Barns och Ungas bästa*, utvecklats. Verksamhetens uppdrag är att utifrån en helhetssyn, och med barns och ungdomars bästa i fokus, organisera och genomföra regelbundet återkommande samverkansmöten. Till dessa möten bjuds representanter in från de verksamheter där den unge är aktuell. Föräldrarna/vårdnadshavarna deltar i samverkansmötet och ibland deltar även den unge.

I början av planeringen av Samba var tanken att samverkansmötet skulle genomföras på tjänstemannanivå. Idag är föräldrarnas medverkan en självklarhet och allt oftare deltar även den unge i samverkansmötet. Vi som samordnare i Samba behöver nu skaffa oss mer kunskaper för att kunna utveckla de ungas delaktighet i det sammanhang där vi verkar; Sambamötet. Vi vill få veta hur ungdomarna själva ser på sin delaktighet och sin medverkan i samverkansmöten.

Det här är en rapport – och en berättelse – om hur unga människor upplever att vara delaktiga i ett samverkansmöte som handlar om dem själva, där de själva är mötets huvudperson.

Vi har intervjuat fem ungdomar som varit med på minst två samverkansmöten. Vi har fått ta del av deras berättelse, de har delat sina upplevelser med oss.

Vi har lärt oss att det är svårt, men möjligt, att organisera mötet så att den unge kan vara med, så att vi låter den unge vara delaktig i planerandet av sitt liv.

Ungdomarnas berättelser är ett koncentrat av vad det innebär att vara en ung människa i en svår situation. Ungdomarna beskriver hur de hoppas och önskar att en samlad grupp av människor ska kunna hjälpa dem att hitta rätt i tillvaron. Ibland blir ungdomarna besvikna på de vuxnas tillkortakommanden och ouppfyllda löften, men de fortsätter ändå hoppas att en förändring ska vara möjlig. Det här är berättelsen om att ungas rätt att vara delaktiga i utformandet av sitt eget liv inte får tappas bort.

Som inramning till ungdomarnas egen berättelse finns också en översikt över lagar, rapporter och strategidokument som ger ett viktigt stöd i hur vi ska gå vidare med arbetet att göra unga människor delaktiga i alla frågor som rör dem själva.

Inledning

I arbetet med att organisera och genomföra samverkansmöten för att samordna insatserna för barn och ungdomar som har kontakt med flera olika verksamheter, väcks ofta frågan: "Ska ungdomen själv vara med på mötet?" Så lätt det är att svara att ungdomen inte bör utsättas för detta, det är ändå ett vuxenansvar, den unge skall inte behöva sitta med och lyssna på de vuxnas konflikter. Så lätt det är att svara att ungdomen är för sårbar, för illa rustad, har så svårt att delta i ett sådant långt möte. Så lätt det är att säga att ungdomen kommer att känna sig tryggare om han eller hon får presenterat handlingsplanen från en enad grupp vuxna som gemensamt har diskuterat detta. Att ställa ungdomen inför svåra val kan verka oetiskt i den situation han eller hon idag befinner sig. Dessa argument syftar till att skydda ungdomen från att sättas i svåra situationer – men kan det också betyda att man utesluter ungdomen från möjligheten till delaktighet och möjligheten att påverka och styra sitt eget liv?

När Samba startade som projekt fanns en ursprunglig tanke att föräldrarna inte skulle delta, att samverkansmötet skulle ske på tjänstemannanivå. Argumenten för detta var i stort sett desamma som de argument som beskrivs ovan. Idag är föräldrarnas delaktighet en självklarhet och möten på tjänstemannanivå ett undantag. Att arbeta med samverkan utan föräldrar ser vi idag inte som möjligt, eftersom processen avstannar utan föräldrarna och resultaten uteblir.

Tänk om vi om några år gör samma retrospektion när det gäller ungdomarnas delaktighet? Kanske frågar vi oss då: "Hur tänkte vi egentligen? Skulle ungdomarna inte själva delta? Skulle besluten fattas över deras huvuden?"

Det finns situationer när det är uppenbart att det är bäst att den unge inte medverkar på mötet och det finns andra situationer då det är lika självklart att den unge ska vara med. Däremellan finns ett gränsland där vi noggrant måste överväga i vilken grad och på vilket sätt den unge ska vara delaktig.

I det här gränslandet finns flera olika aspekter att fördjupa sig i och utforska. Vad är det exempelvis som avgör om ungdomen kan vara med på samverkansträffarna? Hur avgörs om den unge nått den ålder och mognad som gör det möjligt att delta? Är det möjligt att även yngre barn deltar om mötet anpassas till deras förutsättningar? Hur påverkar det de övriga i gruppen att ungdomen deltar? Eller inte deltar? Och kanske framför allt frågan som ligger till grund för vår studie: Hur upplever de ungdomar som har varit med på träffarna sin delaktighet? Vad kan vi, som samverkansledare, lära oss av detta? Hur kan vi höja oss, sträcka på oss för att nå upp till ungdomarnas känslor?

Definition av begrepp

I denna studie använder vi oss omväxlande av begreppen barn, ungdom och den unge. Med barn avser vi barn under 18 år. Ungdom och den unge syftar på unga människor, som ibland också är något äldre än 18 år.

Vi använder oss omväxlande av begreppen förälder och vårdnadshavare, trots att begreppen inte är synonyma.

Med begreppet Sambasamverkan avser vi hela processen från det att ett ärende initieras tills det avslutas. Sambamöten avser de specifika mötestillfällen då samverkansgruppen träffas.

Begreppen intervjuare avser oss samordnare när vi intervjuar en ungdom inför denna rapport. När vi samordnare leder samverkansmöten används begreppet samverkansledare.

Samba – Samverkansledning för Barns och Ungas bästa

Barn och unga med sammansatt problematik är ofta aktualiserade inom olika verksamheter. I de fall då verksamheterna inte samverkar försvåras ett helhetstänkande där barnets behov styr insatserna.

Från detta definierade problem har Samba utvecklats. Verksamhetens uppdrag är att utifrån en helhetssyn, och med barns och ungdomars bästa i fokus, organisera och genomföra regelbundet återkommande samverkansmöten.

Samverkan är underordnad gängse beslutsgångar och verksamheterna behåller sitt ansvar i ärendet. Samordnarna har inga egna befogenheter i ärendet utan agerar endast samordnande.

Varför skapades Samba?

Samba har byggts upp och skapats utifrån ett definierat problem, att barn och ungdomar som behöver stöd, riskerar att falla mellan stolarna i ett samhälle där hjälpverksamheterna är allt mer specialiserade och avgränsade gentemot varandra. En komplicerad verklighet försöker man behärska genom att dela helheten i delar och hantera varje del för sig. Detta kan dock innebära att man bara ser till en aspekt av personens situation och får svårare att förstå och överblicka helheten.

Istället för att som idag använda beskrivningen "ett barn med sammansatt problematik" borde vi kanske använda uttrycket "ett barn som har insatser från flera olika verksamheter". Detta ansluter till Imber-Blacks (1998) resonemang om att vi istället för att prata om "multiproblemfamiljer" borde tala om "klientfamiljer som tillhör många enheter" eftersom ett system med specialiserade enheter oundvikligen resulterar i att "multiproblem" blir "multiklient". Detta uttryckssätt försöker förtydliga att det är samhällets sätt att organisera hjälpinsatserna som gör att problemen beskrivs som sammansatta. Verksamheternas organisation och avgränsningar bidrar till att problemen blir svårare att hantera. Ett stuprörstänkande inom respektive verksamhet kan leda till att man saknar en helhetssyn runt barnet och familjen (Riksrevisionen, 2011).

Barn som har svårigheter som sträcker sig över flera av de områden där olika verksamheter har specialiserat sig, kan ha många olika kontakter/aktörer inom sitt professionella nätverk.

Ibland arbetar dessa personer utan någon kännedom om vilka andra som finns runt barnet. Ibland känner man från verksamheterna till varandra utan att veta vad de andra gör. Risken är stor att engagerade, intresserade tjänstemän arbetar i parallella spår. Insatserna blir kanske många men inte synkroniserade. I ärenden där frustrationen är hög och där uppgivetheten lurar runt hörnet är risken stor att barnet remitteras, eller hänvisas, till någon annan verksamhet som är mer specialiserad på en annan aspekt av barnets problem.

Hur organiseras Samba?

1 september 2008 startade samverkansprojektet Samverkansledning för Barns och Ungas bästa även kallat Samba-projektet i Örebro kommun. Projektet var ett av de sammanlagt 99 projekt som beviljades medel av Myndigheten för skolutveckling inom den nationella satsningen *Samverkan kring barn som far illa eller riskerar att fara illa*. Projektet drevs av programområde Barn- och utbildning i samarbete med programområde Social välfärd. Sambaprojektet har sina rötter i det tidigare Miltonprojektet *Barn och unga med sammansatt problematik* som avslutades i december 2007.

Till projektet knöts en styrgrupp med representanter från ledningsnivån inom Barn- och utbildningsförvaltningen, Socialtjänsten, Förvaltningen för funktionshindrade, Barn- och ungdomspsykiatri, Barn- och ungdomshabiliteringen samt Barnhälsovården. En framgångsfaktor då projektet startade var att styrgruppen – och därmed ledningsnivån inom de olika verksamheterna – aktivt stödde samverkansarbetet. Härmed banades väg för samverkan och styrgruppen gav samordnarna mandat att leda samverkan mellan verksamheterna.

Sedan hösten 2009 är Samba en fast verksamhet inom Örebro kommun. Verksamheten finansieras gemensamt av programområde Barn- och utbildning och programområde Social välfärd. Organisatoriskt ligger verksamheten direkt underställd områdeschefen för Socialförvaltningens område Barn- och familj, och lokalmässigt har samordnarna sina kontor på förvaltningskontor Förskola–skola. Styrgruppen har omvandlats till referensgrupp där ledningsrepresentanter för de olika verksamheterna träffas tillsammans med Sambasamordnarna en gång per termin.

Uppdrag och arbetsmodell

I Samba arbetar två samordnare med uppdraget att i enskilda ärenden organisera och genomföra regelbundna samverkansmöten. Utifrån en helhetssyn, och med barnets bästa i fokus, samordnas och planeras stöd och insatser från de olika verksamheter som är aktuella i ärendet. Målgruppen är barn och ungdomar, 0-20 år som har en problematik och/eller en livssituation som gör att minst tre olika verksamheter är aktuella runt den unge. Samverkan i denna form förutsätter samtycke från vårdnadshavare och ungdom.

Samverkan enligt Sambamodellen kan initieras av följande aktörer:

- Socialtjänsten
- Förskola och skola
- Förvaltningen för funktionshindrade
- Barn- och ungdomspsykiatri
- Barn- och ungdomshabiliteringen

- Vuxenpsykiatri
- Barnhälsovården

Om förälder eller ungdom själv kontaktar samordnaren för att initiera samverkan, så tar samordnaren de kontakter som behövs.

När samordnaren har fått samtycke från vårdnadshavare och ungdom för att bjuda in till Sambamöten kan man gemensamt börja planera vilka verksamheter som ska bjudas in, samt förbereda och diskutera med familjen hur samverkansmötet ska genomföras. Det är i detta skede av processen som frågan om ungdomens deltagande i mötet väcks. De olika aktörerna bjuds in genom att samordnaren tar en första kontakt med ledningsnivån i respektive verksamhet, för att där förankra att verksamheten deltar i samverkan, och för att diskutera verksamhetens roll i samverkansarbetet. Det är viktigt att samordnaren får mandat för sin roll från både familjen och verksamhetsrepresentanterna. Samordnaren har inga egna befogenheter i ärendet. Under mötet har samordnaren till uppgift att leda mötet som oberoende ordförande och inte företräda någon part.

Samverkan enligt denna modell är processinriktad och har ett perspektiv som sträcker sig över en längre tid med kontinuerligt återkommande träffar. Samverkan är underordnad gängse beslutsgångar och verksamheterna behåller sitt ansvar i ärendet.

Varje samverkansmöte inleds med att samordnaren påminner om vikten av att ha en bra samtalsstön under mötet, att visa respekt för familjens situation, samt att respektera verksamheternas olika uppdrag och avgränsningar. Vid första mötet diskuterar gruppen syftet med samverkan och vilka mål man önskar uppnå. Därefter beskriver familjen och verksamhetsföreträdarna sin bild av den aktuella situationen, samt vilket stöd och vilka insatser som är aktuella från de olika verksamheterna. Ofta behöver deltagarna också få kunskap av varandra om hur det har varit för den unge tidigare. Syftet med detta är att gruppen ska ha relevant information som utgångspunkt för planeringen framåt. Därefter enas gruppen om vilka frågor som är viktigast att diskutera på dagens möte och en konkret planering genomförs. Avslutningsvis sammanfattar samordnaren vad gruppen har kommit fram till och tid för nästa träff bestäms.

Samverkan enligt Sambamodellen avslutas i ärendet när gruppen runt den unge anser att planeringen är hållfast och att de gängse kontaktvägarna mellan verksamheterna är tillräckliga för att den unges behov ska tillgodoses. Återaktualisering av ärendet är alltid möjlig om det uppstår nya behov.

Utvärderingar av Samba

Under våren 2009 utvärderade Hälsoakademin vid Örebro universitet Sambaprojektet (Germondsson, Englund & Danermark, 2009). Utvärderingen genomfördes ur ett verksamhetsperspektiv genom gruppintervjuer med verksamhetsföreträdare som deltagit i samverkansmöten, samt med de representanter från verksamheternas ledningsnivå som under projekttiden bildade Sambaprojektets styrgrupp. Deltagarna i gruppdiskussionerna gav sammantaget en positiv bild av samverkansformen och hur samverkan utvecklats under projekttiden. Grupperna uttryckte exempelvis att samverkan med hjälp av Sambaprojektet underlättade

för verksamheterna. Även om träffarna tog mycket tid i anspråk upplevdes tidsvinsten sammantaget som stor då samordnarna ansvarade för att kalla och få ihop tider för samverkan. Tjänstemännen beskrev även ett mer effektivt arbetssätt genom förbättrad informations-spridning och ökad kunskap och förståelse för varandras uppdrag. På både lednings- och verksamhetsnivå upplevdes Sambasamverkan som en integrerad och naturlig del av verksamheten. Det positiva resultat som utvärderingen visade ledde fram till ett beslut om att Samba skulle övergå från projektform till att bli en permanent verksamhet i Örebro kommun från hösten 2009.

Eftersom universitetets utvärdering av samverkansprocessen speglade tjänstemännens perspektiv och syn på samverkan, ville vi som samordnare undersöka och ta tillvara erfarenheter från föräldrar som deltagit i Sambasamverkan. Syftet var att genom en sådan utvärdering få en grund för fortsatt utveckling och kvalitetssäkring av verksamheten. Dessutom ville vi pröva en utvärderingsmodell för att fånga subjektperspektivet.

Denna utvärdering, *Vi slussas inte bara runt*, (Gatehouse & Pihlström, 2010) slutfördes under våren 2010 och resultatet visade bland annat att föräldrarna som deltagit i samverkan i huvudsak känt sig lyssnade på och förstådda i mötet, och att man generellt var nöjd med resultatet av samverkan. Föräldrarna förmedlade en erfarenhet av att arbetet blev effektivare när det skedde i samverkan, och man beskrev att det underlättade när man träffade representanter för alla verksamheter samtidigt. Utvecklingsområden som vi som samordnare fick hjälp att uppmärksamma handlade exempelvis om vikten av tydlighet i uppföljningen från föregående möte. Föräldrarna satte också ord på den utsatthet de upplevt då handläggare byttes ut och uppgörelser inte hölls.

Samhällets syn på samverkan och den unges delaktighet

Följande dokument speglar – och styr – samhällets syn på samverkan och den unges delaktighet.

Barnkonventionen + Föräldrabalken = Tre perspektiv

När FN:s generalförsamling antog barnkonventionen den 20 november 1989 togs ett viktigt steg i strävan att ena världssamfundets syn på barn. Barnkonventionen fastställer ett synsätt som innebär att barn ska respekteras och ses som fullvärdiga individer med egna rättigheter. I artikel 3 skrivs att barnets bästa ska komma i främsta rummet vid alla åtgärder som rör barn, och i artikel 12 beskrivs att barnets åsikter i alla frågor som rör barnet ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad. Men barnet är också en person som på grund av sin fysiska och psykiska omognad behöver särskilt skydd. I barnkonventionens artikel 1 definieras barn som "varje människa under 18 år, om inte barnet blir myndigt tidigare enligt den lag som gäller barnet".

Sverige har ratificerat barnkonventionen – och därmed förbundit sig att följa den. Den är juridiskt bindande för Sverige men gäller inte som svensk lag. Istället har barnkonventionens intentioner successivt inarbetats i svensk författningstext, och lagar och författningar ska

följaktligen genomsyras av barnkonventionens princip om "barnets bästa". Flera organisationer och politiska partier bedriver nu ett aktivt arbete för att barnkonventionen ska bli svensk lag och därmed tvingande även i juridisk mening.

1 december 2010 godkände riksdagen en ny strategi för att stärka barnets rättigheter i Sverige (Regeringens proposition 2009/10:232). Strategin utgår från de mänskliga rättigheter som ska tillförsäkras varje barn och ungdom upp till 18 år, med utgångspunkt från internationella överenskommelser och då särskilt barnkonventionen. Rättigheterna ska tillförsäkras alla barn oavsett bl.a. ålder, kön och funktionsnedsättning. I den antagna strategin tydliggörs att alla offentliga aktörer på statlig och kommunal nivå ska säkerställa barnets rättigheter i sina verksamheter.

Strategin lyfter fram synen på barn som fullvärdiga medborgare och kompetenta individer som ska bemötas med respekt i alla sammanhang. I alla beslut som rör barnets utbildning, hälso- och sjukvård för barnet och åtgärder inom socialtjänsten som rör barnet, så måste barnet få uttrycka sina åsikter. Åsikterna ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad. Inom verksamheterna skall det finnas kunskap om barnets rättigheter. Verksamheterna behöver ha arbetsätt som är anpassade till barnets förutsättningar för att inhämta barnets åsikter. Arbetet med att stärka barnets rättigheter i Sverige är, och behöver vara, en ständigt pågående process. I takt med att samhället förändras måste också både de övergripande strategierna och det direkta arbetet i verksamheterna förändras och anpassas till de aktuella behoven.

I Föräldrabalken (SFS 1949:381) regleras barnets rätt till omvårdnad, trygghet och god fostran samt vårdnadshavares skyldighet att se till att barnets behov blir tillgodosedda. Vårdnadshavarna ska också bevaka barnets rättigheter i förhållande till skola, hälso- och sjukvård och socialtjänst. I barnkonventionens artikel 5, beskrivs förälders eller vårdnadshavares rättighet och skyldighet att ge barnet ledning och råd, då barnet utövar sina rättigheter enligt barnkonventionen.

Barnkonventionen lyfter alltså fram två olika perspektiv som behöver förenas med föräldrabalkens perspektiv. Dels är barnet en fullvärdig individ som har rätt att uttrycka sina egna åsikter och bli lyssnad på i alla frågor som rör barnet självt, dels är barnet en person som på grund av sin fysiska och psykiska omognad behöver särskilt skydd. Genom föräldrabalken tillkommer det tredje perspektivet, vårdnadshavarnas ansvar och skyldighet att se till att barnet får sina behov tillgodosedda.

Det kan synas svårt, men det är nödvändigt att förena dessa tre perspektiv i det praktiska arbetet. Föräldrar har ansvar för att bevaka barnets rättigheter, barnet måste få framföra sina åsikter och bli lyssnat på, och barnet har rätt till beskydd.

Barnets rätt till integritet och sekretess

Enligt artikel 16 i barnkonventionen har även personer under 18 år rätt till integritetsskydd. Vårdnadshavaren har dock som regel rätt att ta del av, och förfoga över, sekretesskyddade uppgifter som gäller barnet. Denna rätt tunnans ut ju äldre barnet blir och barnet får ett ökat inflytande över hur information och uppgifter om barnets personliga förhållanden ska hanteras och spridas. Under en tid förfogar vårdnadshavarna över sekretessen tillsammans med

barnet (Söderbäck, 2010). Detta innebär att utlämnande av uppgifter till utomstående som regel bör godkännas av såväl barnet som vårdnadshavarna och att den unge bör tillfrågas om samtycke till exempelvis samverkansmöten över sekretessgränserna.

Hur regleras samverkan och delaktighet?

Samhällets syn på samverkan och den unges delaktighet uttrycks i gällande lagstiftning. Således regleras till exempel skyldigheten att samverka i ärenden som rör barn som far illa, eller riskerar att fara illa, i lagstiftningen för förskola och skola, socialtjänst, polis samt hälso- och sjukvård. Socialnämnden ska aktivt verka för att samverkan ska komma till stånd. När det finns behov av omfattande och samordnade insatser runt ett barn eller en ungdom har alltså socialtjänsten huvudansvaret att hålla ihop insatserna, medan varje part har ett ansvar att bidra med sin del utifrån sitt samhällsuppdrag (Skolverket, 2009).

Kartläggningar genomförda av Socialstyrelsen har visat på brister i samverkan mellan kommuner och landsting. Med anledning av detta publicerades föreskrifter och allmänna råd om *Samordning av insatser för habilitering och rehabilitering* (SOSFS 2008:20). Författningen avser personer som har ett långvarigt behov av insatser från både hälso- och sjukvården och socialtjänsten. Det centrala i föreskriften är kravet på att kommuner och landsting gemensamt ska utforma rutiner för samordning av brukarens/individens habiliterings- och rehabiliteringsinsatser.

I ett positionspapper från Sveriges Kommuner och Landsting (2010) beskrivs ett målmedvetet arbete för att öka patient- och brukarmedverkan inom hälso- och sjukvård och socialtjänst. Synen på patienten/klientens roll vid insatser behöver förändras från att ses som mottagare av en insats till att bli medverkande och medskapande i hela processen. Syftet är att insatserna skall bli mer individualiserade, få ökad kvalitet och därmed bli mer effektiva. Detta förhållningssätt ska även omfatta barnen.

Både i Socialtjänstlagen (SFS 2001:453) och i Lag om stöd och service till vissa funktionshindrade (SFS 1993:387) finns bestämmelser om att barn ska få relevant information och ges möjlighet att framföra sina åsikter i samband med insatser. Där anges också att barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad. I Lag om stöd och service till vissa funktionshindrade tydliggjordes barnperspektivet från 1 januari 2011.

Motsvarande rätt finns ännu inte införd i hälso- och sjukvårdslagstiftningen i Sverige. I de övriga nordiska länderna finns det allmänna bestämmelser som i olika mån reglerar unga patienters ställning i vården. 2008 föreslog Statens medicinsk-etiska råd att regeringen skulle utreda förutsättningarna för att stärka barns och ungdomars ställning i hälso- och sjukvården. I skrivelsen betonas att det finns otydligheter i gällande lagstiftning och brist på tydliga riktlinjer då det gäller ungas rätt till delaktighet och självbestämmande.

Enligt Hälso- och sjukvårdsdepartementet finns det i nuläget ingen planering för en översyn av hälso- och sjukvårdslagstiftningen för att stärka barns ställning som patienter (muntlig kommunikation med Hälso- och sjukvårdsdepartementet i oktober 2011). Barnets ställning som anhörig i vården stärktes dock i och med att man i januari 2010 införde bestämmelser i Hälso- och sjukvårdslagen (SFS 1982:763) där man tydligt reglerar sjukvårdens ansvar att ge

barnet information, råd och stöd om den förälder eller annan vuxen som barnet bor tillsammans med till exempel har en allvarlig psykisk eller fysisk sjukdom.

Riksrevisionen har i sin rapport *Samordning av stöd till barn och unga med funktionsnedsättning – Ett (o)lösligt problem* (2011) granskat om offentliga aktörers samordning av stödet till barn och unga med funktionsnedsättning kan göras mer effektiv. Granskningen ledde till slutsatsen att trots att regering och riksdag under de senaste decennierna, på olika sätt försökt underlätta för de berörda familjerna, så kvarstår samordningsproblemen. Mångfalden av huvudmän och aktörer försvårar samverkan och bidrar till problem och förvirring för alla inblandade, och ingen har en helhetsbild av familjens situation. Föräldrarna tvingas ofta bära ett tungt samordningsansvar. En av Riksrevisionens rekommendationer är att regeringen startar en försöksverksamhet med samordnare som ska underlätta samverkan mellan olika aktörer.

Barnombudsmannen

Barnombudsmannen är en statlig myndighet som har i uppdrag att bevaka barns och ungas rättigheter med utgångspunkt i Barnkonventionen. Barnombudsmannen ska också vara pådrivande för, och bevaka att, barnkonventionen förverkligas i kommuner, landsting och statliga myndigheter. Barnombudsmannens skrifter och rapporter har varit en stor inspirationskälla för oss när vi i vårt arbete har reflekterat över barns och ungas rätt att bli lyssnade på, vara delaktiga och få beskydd.

Sammanfattningsvis finns det idag tydliga krav – riktade mot all offentlig verksamhet – på att barn och ungdomar skall ses och bemötas som fullvärdiga individer med rätt att uttrycka sina åsikter och bli lyssnade på i alla frågor som rör dem. Detta gäller oavsett ålder, kön och eventuella funktionshinder. Det finns dock begränsad kunskap om ungdomars egna erfarenheter av att involveras i sådana processer. Samba är ett exempel på en arena där frågor som i högsta grad rör barn och ungdomar diskuteras, och där några steg har tagits i riktning mot att möjliggöra barns/ungdomars delaktighet i den processen. Hur de barn och ungdomar som har deltagit i Sambasamverkan har upplevt detta kan därför ge kunskap som kan vara relevant också för andra arenor där barn och ungdomar (och deras föräldrar) söker hjälp för sina problem.

Syfte

Syftet med denna studie är att undersöka ungdomars upplevelser och erfarenheter av att delta vid Sambamöten.

Metod

Eftersom det är ungdomars egna erfarenheter av att delta i Sambamöten vi ville studera har vi valt att bygga studien på kvalitativa intervjuer. Att försöka fånga ungdomens upplevelser och ta tillvara erfarenheter i ungdomens berättelser ser vi som en meningsskapande process mellan ungdomen och intervjuaren (Skott, 2004).

Intervjuerna analyserades i enlighet med de principer som beskrivs av Kvale (1997) och utmynnade i ett antal kategorier, som illustreras med citat från intervjuerna. De olika stegen i analysen beskrivs mer utförligt nedan.

Parallellt med att vi förberedde och genomförde intervjuerna gjorde vi en litteratursökning. Vi tog vår utgångspunkt i barnkonventionen men trängde också in i aktuell lagstiftning, i rapporter och i andra dokument som reglerar verksamheters skyldigheter att samverka och som berör ungas delaktighet.

Urval – överväganden och genomförande

De ungdomar som är aktuella för Sambasamverkan har en livssituation och/eller svårigheter av den art och omfattning att de är aktuella för flera olika verksamheter såsom socialtjänst, barn- och ungdomspsykiatri och barn- och ungdomshabilitering. Det innebär att de också kan ha svårigheter eller bristande vana, av varierande grad, att formulera sin tankar och upplevelser i ord och att känna sådan tillit för intervjuaren att de vill och vågar dela med sig av sina erfarenheter. Dessa speciella förutsättningar för vår studie var vägledande i vårt sätt att designa studien. För att få så rika berättelser som möjligt valde vi att intervjua de ungdomar vi själva mött i Sambasamverkan. Det som talade emot detta val var att det möjligtvis skulle ha varit lättare för ungdomarna att framföra kritiska synpunkter om vi valt att intervjua de ungdomar vi inte själva haft kontakt med. Vi försökte hantera detta problem genom att poängtera för ungdomarna att det var viktigt för oss att också ta del av negativa erfarenheter. Vi planerade också från början att återkomma till de ungdomar som vi intervjuat med sammanfattningar av deras intervjuer så att de skulle få möjlighet att ta ställning till om vi uppfattat dem rätt.

När studien började i januari 2011, hade vi haft elva samverkansärenden där ungdomen själv deltagit. Urvalsprocessen för deltagandet i intervjustudien gick till på det sättet att vi bestämde oss för att intervjua de ungdomar som varit med på två eller flera samverkansmöten. Ett ärende valdes bort eftersom det gått så lång tid, mer än två år, sedan avslut. Det blev då fem ungdomar kvar att intervjua, tre pojkar och två flickor. Av dessa fem ärenden var fyra pågående och ett avslutat.

Nästa steg blev att prata med de ungdomar vi ville intervjua. Tre av dessa initiala kontakter togs i samband med att vi träffade ungdomarna på samverkansmöten och två av ungdomarna kontaktades per telefon. Vi berättade att vi skulle göra en utvärdering av hur ungdomarna upplevt att delta i Sambamöten.

Alla de ungdomar vi kontaktade ställde sig positiva till att bli intervjuade.

De ungdomar vi intervjuade hade alla uppnått myndighetsåldern vid intervjutillfället, och därför var det inte aktuellt att fråga föräldrarna om hur de ställde sig till att ungdomarna deltog i studien. Ungdomarna hade dock inte varit myndiga när de började delta på samverkansmöten.

Intervjuerna

Inför intervjuerna, som genomfördes av Pia Gatehouse och Ingela Pihlström, diskuterade vi med ungdomen om var det skulle kännas bäst att träffas, och lät ungdomen avgöra mötesplatsen. En av ungdomarna ville att intervjuaren skulle komma hem till henne, en annan att intervjuaren skulle komma till skolan. Två av intervjuerna ägde rum på ett café. En ungdom ville komma till samordnarens kontor. En av ungdomarna hade med sin mamma vid intervjun och en annan hade med sig en stödperson från skolan. Alla ungdomarna kom till sina respektive intervjuer på avtalad tid och intervjuerna varade från 45 minuter upp till en och en halv timme. De ungdomar som intervjuades accepterade att vi spelade in intervjuerna med hjälp av en liten bandspelare som kunde läggas på bordet och mest liknade en mobiltelefon.

Till vår hjälp hade vi en intervjuguide (se bilaga 1) för att ringa in vissa områden. Intervjuerna hölls öppna i samtalsform. Intervjuguiden låg oanvänd ända tills vi mot slutet av intervjun använde den för att säkerställa att vi inte hade missat viktiga områden. Våra frågeområden rörde hur ungdomen upplevt det att delta i mötena, hade man lyssnat på honom eller henne? Hur hade det känts efteråt? Vi frågade också om ungdomen känt att han eller hon hade haft ett inflytande. Trodde man att det gjorde någon skillnad att man var med eller inte? Fanns det saker man hade velat få sagt men inte sa? Vi var också intresserade av hur ungdomen såg på gruppens sammansättning och storlek. Var det rätt personer som var med? Ibland kunde vi ställa lite mer lekfulla frågor, såsom "Om du vore en som utbildade sådana som mig, vad skulle du lära mig då?"

Vi ville genom vår hållning förmedla att vi var beredda att höra allt – ros som ris. Ungdomens upplevelse skulle vi inte ta ifrån honom eller henne, inte heller värdera. Vi ville bara få del av den, för att utveckla arbetsmetoden, och för att försöka förstå hur det kändes.

Tillbaka på kontoret skrev vi ut intervjuerna ord för ord. Vi sammanfattade därefter varje intervju och lät den få berättarform alternativt punktform. Vi träffade fyra av ungdomarna igen för att gå igenom intervjun, den femte ungdomen ville hellre gå igenom intervjun per telefon. Vi gick igenom sammanfattningen av intervjun och frågade om vi förstått ungdomen rätt, och om det stämde så som vi hade uppfattat och skrivit. Ungdomen fick möjlighet att lägga till saker som kanske inte togs upp vid första intervjutillfället och kunde också korrigera det som uppfattats fel.

Analys av materialet

I analysarbetet deltog samtliga av rapportens tre författare.

Det första steget i analysen bestod i att vi var och en för sig läste igenom intervjuerna flera gånger för att bilda oss en uppfattning om innehållet i ungdomarnas berättelser. Vi skrev ned våra intryck och reflektioner från dessa genomläsningar.

Under den fortsatta analysprocessen växlade vi mellan att arbeta var och en för sig och tillsammans.

Efter den inledande läsningen av intervjuerna förhöll vi oss i huvudsak till materialet som till en enda text, som hade karaktären av en kör av röster (Hydén, 2000). I detta skede började vi koda vad de olika utsagorna handlade om och sorterade materialet efter detta. Vi skapade på så sätt ett antal kategorier. Varje citat eller sjok av dialog från intervjuerna placerades i en kategori.

I det gemensamma arbetet diskuterade vi våra kategoriseringar och kom gemensamt fram till de sju kategorier som presenteras i resultatdelen. De frågor vi ställde oss i arbetet var om våra kategorier var väl grundade i det empiriska materialet, det vill säga intervjuerna, och om vår presentation gjorde ungdomarnas berättelser rättvisa.

Resultatdelen med dess kategorier illustreras av citat och dialoger mellan främst intervjuare och ungdom (vi återger också en dialog mellan ungdom och förälder).

Resultat

I det här avsnittet redovisar vi de intervjuer som vi har gjort med fem ungdomar som själva varit delaktiga i samverkansträffarna. Från materialet har sju kategorier formats. I den inledande kategorin låter vi citat från ungdomarna beskriva synen på delaktighet i mötet under rubriken *Såklart man ska vara med, men det kan också vara skönt att slippa*. Nästa kategori innehåller ungdomarnas reflektioner om respekt, lyssnande och integritet: *Jag tror man pratar annorlunda om någon än med någon*. I kategorin *Luddiga frågor och bråttom med svar*, får vi ta del av ungdomarnas upplevelser av aspekter som har med Sambasamverkans form och struktur att göra. Hur har det varit att sitta med i stora möten och vad är viktigt för samverkansledaren att tänka på? Därefter följer kategorin *När någonting blir fel*. Här reflekterar en ungdom över att ha upplevt sig bli attackerad av en tjänsteman under ett möte och en annan funderar över varför han inte bjudits in från början till samverkansmöten. I Sambasamverkan deltar oftast föräldrarna. Hur ser ungdomarna på deras roll i mötet? Det berättar man om i kategorin som vi låtit få rubriken *När mamma var med. Det är de två jag hittar mig själv inom* är nästa kategori. Här beskriver en ungdom hur tjänstemän kan bli viktiga på ett personligt plan. I kategorin *Där alla samlas blir det mer gjort, men ibland händer det ändå inte så mycket*, berättar ungdomar om hur det gick att planera. Vad kan man göra åt saker som planerats inte har genomförts?

Såklart man ska vara med, men det kan också vara skönt att slippa – om att själv vara med vid mötet

De ungdomar som intervjuats har alla erfarenhet av att själva delta i Sambaträffarna. Hur ser de på sitt deltagande och inflytande i processen? Finns det tillfällen när det är bättre att de vuxna träffas själva eller ska ungdomen alltid vara med? För en ungdom är det självklart.

Såklart man ska vara med! Annars är det ingen idé! Sambamöten, det är ju för att man själv ska kunna veta vad som händer.

En annan ungdom menar att det underlättar om ungdomen själv är med.

Det är svårare om jag inte är där.

Det är viktigt att få vara med och bestämma över sitt eget liv.

Det känns som om jag inte bestämt lika mycket som alla andra, jag ska också få bestämma saker och ting!

En ungdom säger:

De måste höra vad jag tycker och inte bara bestämma.

För en ungdom känns det som att det inte spelar någon roll om denne är med eller inte.

Jag tror att det gick bra utan mig och att det gick bra att jag var med också. Att det inte spelade så stor roll.

Vill de andra i mötet att ungdomen skall vara med och bestämma? En ungdom tror inte det.

Andra tror att det blir mycket bättre om det blir som de bestämmer.

På frågan om det kan finnas situationer då en ungdom inte behöver vara med på träffarna, resonerar en ungdom så här:

Det är beroende på vilken nivå man pratar om, för om man pratar om de som absolut inte klarar av och lider av en depression, då är det ju något annat. Man är ju i en depression, de andra behöver ju ställa upp. Men om det gäller själva livssituationen, då är det viktigt att man själv är med.

Intervjuaren försäkrar sig om att hon har förstått och ungdomen bekräftar:

...men när det gäller själva livssituationen, då är det viktigt att själv vara med?

Ja, exakt, det är ju när man själv ska göra något, ta tag i något, då måste man ju vara med, men när det gäller att man måste komma upp (ur depressionen). Det behövs faktiskt inte.

Ibland kan det vara skönt att inte veta allt som sägs på Sambamötet. Intervjuaren ställer frågan:

Men det är väl ändå viktigt att man får veta vad som sägs så att man kan vara delaktig?

Jo, såklart är det så. Det kan ju vara jobbigt också för personen att prata om det. Det kan vara bra också att inte veta vad som är sagt genom att man måste gå igenom alla saker.

Jag tror man pratar annorlunda *om* någon än *med* någon – om respekt, lyssnande och integritet

Hur upplever den unge att berättelsen tas emot av de vuxna som sitter med i mötet? Hur känns det att uttrycka sig och prata i gruppen? En ungdom funderar över om de vuxna kanske pratar på ett sätt om ungdomen inte själv är med och på ett annat sätt om ungdomen är med.

... jag tror de har mer respekt och inte pratar rakt ut om allting, alltså respekt är fel ord. Men då pratar de ju med mig och inte om mig. Jag tror att man pratar annorlunda om man pratar om någon än med någon.

Flera av ungdomarna upplever att de har blivit lyssnade på. Intervjuaren ställer en fråga till en ungdom:

Tycker du att den här gruppen lyssnar på dig?

Mycket bra!

En ungdom beskriver att hon blev mer lyssnad på ju äldre hon blev. Dialogen lyder:

Kändes det som om de lyssnade på dig?

Ja, särskilt mot slutet, när jag hade fyllt 18.

Ibland kan det kännas som att man inte räknas. Här samtalar intervjuaren och ungdomen om inflytande, och ungdomen försöker förstå varför det kan vara svårt att lyssna på barn.

Kände du att du hade inflytande? Att det du sa var viktigt för de andra att höra?

Nej det gjorde jag inte. Det kändes inte som det, i alla fall inte först. För då kändes det som om det de vuxna hade att säga var viktigare.

Ungdomen försöker förstå varför det blir så ibland, dialogen fortsätter:

Hur var det att sitta med och inte bli lyssnad på?

Alltså, det var så med det mesta då. Jag kände så med det mesta. Det var liksom bara som vanligt.

Varför tror du att det är så svårt ibland för vuxna att lyssna på vad barn har att säga?

Det är väl bara att föräldrar känner att deras barn nyss var sex år, och så plötsligt är de femton. Det är svårt att ställa om.

En ungdom menar att hon törs säga det hon vill under mötet.

Jag säger allt som jag vill... även fast det kanske är jättekonstiga grejer så säger jag det ändå (...) Jag säger exakt det jag vill och tycker, jag bryr mig inte om ifall folk tycker det är udda.

Men ibland kan det vara svårt att prata.

Jag brukade vänta tills alla andra hade pratat och då brukade jag bara säga det jag höll med om (...). Jag valde alltid att prata sist.

En ungdom utvecklar tankar om rätten att värna om sig själv och sin integritet.

Vissa saker är mer... det vill jag göra mer själv och inte lägga ut på bordet. Vissa grejer vill jag ha för mig själv.

En ungdom säger att det finns gränser för vad man ska diskutera på Sambamöten och vad man inte bör prata om. Intervjuaren ber om exempel:

Kan du ge exempel på när man pratar om rätt saker?

När man pratar om skolgång, hur det går och annat som kan vara dåligt.

Kan du ge exempel på när man inte pratar om rätt saker?

Om diagnoser.

Pratar vi om det?

Inte ofta men det har kommit upp några gånger.

Luddiga frågor och bråttom med svar – om mötets möjligheter, fallgropar och begränsningar

Då Sambasamverkan inleds samlas representanter från olika verksamheter där den unge är aktuell. Gruppen formas runt ungdomen och omformas vid behov för att anpassas till de behov ungdomen har av stöd från olika verksamheter. Varje grupp blir en unik sammansättning av människor. Mötesformen kan underlätta och förenkla för ungdomen och familjen. En ungdom menar:

Man säger mer på mötena för då får ju alla reda på det, man slipper sitta och skicka brev eller ringa runt, så blir det mindre jobb för då har alla hört det sen, då slipper man hålla på och krångla.

En ungdom berättar om sin erfarenhet av att kunna invänta Sambamötet för att få chansen att ta upp en fråga när alla involverade är på plats.

Även om man har något viktigt att ta upp så har man ändå väntat till Sambamötet, så man kan ta det med hela gruppen, så att det påverkar alla.

En annan ungdom säger:

Det blev mindre rörigt när vi hade Samba.

Mötets form innebär att det kan bli många personer som träffas när den unge har stöd från flera olika verksamheter.

Jag hade hjälp från många olika instanser. Alla kunde träffas och var på samma spår och visste vad den andra gjorde.

Det kan vara många som behöver veta hur situationen ser ut.

De var ju så många olika, då var det bra att samla dem och bara berätta hur det låg till på olika ställen och så.

En ungdom berättar om känslan inför ett stort möte.

Jag behöver förbereda mig med att veta vilka som är där, så att jag är helt säker, så jag slipper svimma när jag ska ta i hand.

Intervjuaren/samordnaren föreslår att man kan göra gruppen mindre. Här samtalar intervjuaren och ungdomen:

Ibland kanske de inte behöver komma så många från varje ställe?

Men det har gått bra.

Jag minns en gång när det var så många, då pratade vi om det efteråt, och då ville ni (föräldern och ungdomen) inte att det skulle vara så många nästa gång.

Men det har gått bra tycker jag. Jag säger exakt vad jag vill och tycker.

Strukturen på mötet är utformad så att alla skall ges möjlighet att delta aktivt med synpunkter och information. Vid varje mötestillfälle ber samverkansledaren varje verksamhet som deltar att informera övriga om vad som skett sedan det föregående mötet. I kommande dialog beskriver ungdomen sin upplevelse av att i mötet fått välja om hon skulle börja berätta eller vänta till sist i en sådan rundgång.

Det var skönt att kunna välja om jag ville börja eller säga sist.

Var det bra att jag frågade så?

Ja, det var det.

... att ändå fråga. Tycker du att jag gjorde det?

Ja, det tycker jag. Jag brukade sitta tyst. Det var bra att du frågade och ibland var det jobbigt att du frågade. Men inte varje gång, utan det var bra ändå.

Dialogen fortsätter:

När du kände att det var en jobbig fråga jag ställde, kunde du säga det då, eller förstod jag det på dig?

Jag kunde säga något litet då.

Och så gick jag vidare? Kände du dig pressad någon gång vid mötena?

Soårt att minnas det. Alltså om jag kommer ihåg rätt hur jag var då så tror jag att jag kände det ibland.

Varje möte förs enligt en given struktur. Tempot kan bli högt om många frågor skall hinna avhandlas. Den unge kan uppleva att diskussionen på mötet går för snabbt, då kan det vara svårt att verkligen hinna tänka efter.

Ibland brukar jag inte hinna säga nej när folk tror att jag vill allting, jag brukar inte hinna säga nej.

Tempot kommenteras också av en annan ungdom, som säger:

Det känns som att folk bestämmer mer än jag gör, och vill att det ska gå fort.

Att delta i samverkansgruppen kan vara pressande också på andra sätt. En ungdom förklarar att hon ibland svarar ja på förslag på en insats för att hon är rädd att de andra i gruppen blir sura om hon svarar nej.

Jag säger ja för jag är rädd att folk tycker jag är tråkig om jag säger nej, jag är rädd att folk ska bli sura.

Här nedan ber intervjuaren ungdomen om råd om vad som är viktigt att tänka på i rollen som samverkansledare.

Om du vore en som utbildade sådana som mig, vad skulle du lära mig då, som vore bra för mig att veta?

Det var en svår fråga, jag vet inte riktigt. Det jag skulle vilja är väl att den personen skulle ta in andra. Att kunna lyssna och inte gå förbi någonting som kanske känns som en detalj för den personen. Lyssna på alla personer i rummet och diskutera saker som... det kanske bara är en person som vill diskutera en sak, men ändå göra det, eftersom den personen tagit upp det så tycker ju den personen att det är viktigt. Så lite sånt.

Flera ungdomar betonar vikten av att alla i mötet skall få komma till tals.

Det är viktigt att alla får säga vad de tycker och känner.

En annan ungdom säger:

Även om det är någon som tar plats naturligt och någon som inte gör det. Det är viktigt att ta med alla.

I följande dialog vill intervjuaren få respons på sitt sätt att ställa frågor under samverkansträffarna.

När vi satt på de där mötena, hur kändes det?

Det var en svår fråga, jag vet faktiskt inte. (...)

Tycker du att jag borde ha haft mer direkta frågor till dig?

Ja, jag hade svårt att veta vad jag skulle säga om det inte var direkta frågor. För mig skulle det varit bra med mer direkta så. Mer precisa. Alltså, luddiga frågor, det var svårt för mig att veta vad jag skulle svara då.

Det var som när jag frågade dig hur det kändes när vi satt på mötena, det är ju en lite luddig fråga, och då sa du att du inte vet.

Mitt standardsvar i flera år.

Men ungdomen beskriver att det kan se olika ut.

För vissa så gör luddiga frågor ingenting, de har sådant självförtroende att de vet vad de ska svara. Medan andra inte kan det.

Och vidare:

Om man har många instanser och så. Det kan ju vara att man mår väldigt dåligt då kanske man inte orkar tänka jättemycket. Då blir det ännu svårare med luddiga frågor.

Att delta i ett Sambamöte kan kännas ovant.

Det är ju konstigt att sitta i ett sånt möte med flera vuxna personer och allt fokus är på mig... jag känner mig inte jätteviktig så... det var bara en onaturlig situation, att befinna sig i ett sånt möte med flera vuxna personer och allt fokus är kring mig då.

När någonting går fel – om att bli missförstådd

I mötessituationen kan svårhanterade situationer uppstå. Någons frustration kanske ges för stort utrymme, någons oro kanske får processen att avstanna. Ibland kanske någon medlem i gruppen känner sig angripen eller illa hanterad på något annat sätt.

En ungdom upplevde sig bli attackerad vid en träff. Samtalet kring detta återges:

Micke hade ordnat praktikplats. Det var ju så att det var döva som jobbade där och jag passade inte in där. Och då tyckte Bibbi: "vad har du emot de som är handikappade?" (...) och jag kände att jag har inget emot dem, men jag passade inte in. Hon attackerade mig väldigt hårt.

Ja, jag kommer ihåg den gången.

Det var enda gången jag blev sur faktiskt.

Jag kommer ihåg den där situationen. Hur skall man göra när det blir sådär?

Det var exakt som du gjorde. Man ska inte attackera tillbaka, det blir bara värre. Det du gjorde det var ju bara att sätta stopp. Det tog ju slut då.

För den här ungdomen blev det viktigt att försöka förstå varför han blev attackerad.

Det är lugnt. Jag tänker inte på allt om någon attackerar mig. Jag tänker bara att de måste testa ett helt annat sätt. Det är det. Alla människor är lika, det är bara det att de har fattat fel, uppfat-

tat på olika sätt. Fortfarande, om de fattat vad jag menade (...) jag blev ju bara irriterad en stund under mötet och lite efteråt. Alltså, jag är inte sur på någon.

Det kan uppstå missuppfattningar i samverkan. En ungdom har overseende med detta:

Det var rätt personer och det har ju gått framåt hela tiden och visst har det kommit missuppfattningar, men det är sådant som händer.

Men allt går inte att förlåta, som till exempel när information tolkas och används felaktigt i en utredning. Ungdomen berättar för intervjuaren:

Jag hade berättat på (Samba)mötet att jag hade svårt att tvätta och svårt att komma igång och de hade skrivit på en lapp att jag inte kunde sköta hygien, inte laga mat, jag kunde inte diska, jag kunde inte tvätta, jag kunde inte göra någonting.

Hade de skrivit det i sin utredning?

Ja det fick vi reda på från (...) de där som kollar att man gör allting rätt? (...) Jag tappade förtroendet alltså för såna som hittar på saker sådär från ingenting.

De hade inte tagit reda på tillräckligt?

Nej exakt, de skrev vad de trodde, såna tappar jag förtroendet för.

En av de intervjuade ungdomarna bjöds med i Sambasamverkan först efter att ett antal möten redan hållits. Han försöker förstå varför han inte blev inbjuden till de första mötena.

Oftast är det ju så att på fritiden springer jag runt och är jättehysterisk och så, det kan ju ha varit det som gjorde att dom trodde att om han kommer med så kommer han bara att sitta så här (trummar på bordet).

När mamma var med – om föräldrarnas medverkan i mötet

Oftast är föräldrarna med på mötet. Hur upplever ungdomarna detta?

En ungdom säger:

Hon (mamma) har fått veta vad hon kan påverka. På mornarna till exempel, att väcka mig och ge mig medicinen, såna grejer.

För en ungdom har det varit avlastande att mamman har varit med på mötena. Han förklarar för intervjuaren:

Sen slapp man ju väldigt mycket tjat från morsan och sånt.

Blev det lite bättre?

Ja, lite halvt kan man väl säga. Hon och jag bråkade ju om allt, varför jag gjort det här och det här. Då fick hon ju prata om varför, så då slapp jag.

Flera av ungdomarna beskriver att de får hjälp av föräldern att minnas efter mötet vad som hade sagts.

På grund av stress har jag haft dåligt minne. Dagen efter (Sambamötet) kunde jag ha glömt hälften. Då var det ju bra när min mamma var med för då kunde jag fråga henne.

En ungdom beskriver att han blivit irriterad på föräldern under mötena.

Jag tycker mötena är bra förutom just det att mamma sitter och avbryter mig just när jag tänker säga något.

Så var det ju på sista mötet och då var du ju jättearg.

Ja.

Jag tänker att eftersom jag är ordförande på mötet så har jag ju ett ansvar där att se till att du faktiskt får prata till punkt. Då tänker jag att då har jag inte gjort det jag ska göra, då måste jag bli bättre på det.

Du har varit trevlig.

En förälders inflytande kan regleras genom att ungdomen deltar under första delen av mötet utan att föräldern är med. Här förs en dialog mellan intervjuaren och ungdomen om en sådan lösning:

Vad tänker du om det här upplägget vi har att du är med ensam först och så kommer mamma in sen?

Bra.

Vad är det som är bra med det?

Jag får säga det jag vill först och så får hon tillägga.

En ungdom svarade på frågan om hur länge samverkansmötena bör fortsätta.

Ett tag till så morsan... tills hon har blivit stark igen.

En annan ungdom har uppmärksammat att mamman fått bättre självförtroende:

Samverkansmötena har gett mamma mer självförtroende... hon litar mer på sig själv... för hon kan prata med andra.

Föräldern kan uppleva samverkansmötena som mer belastande än vad ungdomen upplever. Här deltar föräldern i samtalet:

Ungdomen: *Jag tycker inte det har varit jobbigt, men du har sagt ibland att du tycker det har varit jobbigt.*

Föräldern: Vad då, jobbigt med mötena?

Ungdomen: *Ja att gå på dem hela tiden.*

Föräldern: Ja det blir ju så ibland.

Ungdomen: *Ja du har ju i alla fall sagt det och jag visste inte om jag ska säga det nu eller inte. Jag har inte tyckt att det har varit jobbigt men du har ju sagt det till mig. Att du har tyckt att det har varit, ja jobbigt. Eller hur?*

Föräldern: Ja det har jag faktiskt.

Ungdomen: *Det är som att du inte orkar med någonting men jag orkar.*

En ungdom vill veta vad som sägs och vara delaktig i mötet eftersom han inte litar på att mamman för hans talan på ett riktigt sätt.

När jag fick reda på att mamma hade varit på möten så ville jag också vara med, jag ville veta vad folk säger om mig. Jag måste ju kunna säga vad jag tycker för mamma är rätt duktig på att omvandla det jag säger. Om jag skulle säga att jag tycker det var en dålig dag för att jag trampade på glas, då kan mamma istället säga 'A hade en dålig dag för han trampade i bajs', liksom så – hon omvandlar så att det är nästan samma sak men ändå inte – och vissa av de där sakerna som hon ändrar på kan ju ändra betydelsen. Nog för att det var ett dåligt exempel men jag kom inte på något annat.

På frågan om de vuxna som var med på mötet skulle ha pratat på ett annat sätt om ungdomen själv inte varit med, svarar en ungdom:

Ja, säkert. I alla fall morsan för hon kan gå längre i saker och ting. När jag inte är med, så märker jag att hon säger för mycket. Så jag vet i alla fall att hon skulle gå... annars är det nog ingen mer.

En ungdom säger:

Jag skulle kanske säga lite annorlunda grejer om inte mamma var med.

Det är de två jag hittar mig själv inom – om personer som blivit viktiga och personer som byts ut

En enskild tjänsteman från en verksamhet kan komma att bli väldigt viktig för ungdomen. Här återges dialogen mellan intervjuaren och ungdomen.

Var det någon speciell som du tycker att du fick förtroende för?

Ja, det var väl Jens och Eva. Om man snackar riktigt sånt där förtroende så var det de två. Jens var ju bästa läraren jag någonsin haft och han har verkligen hjälpt mig att få rätt på saker och det känns verkligen att jag kan lita på honom fullt ut. Så det är ju de två. Sen är det ju alla andra också, men det är de två jag hittar mig själv inom.

Ungdomen säger också:

Och sen har jag ju Eva som har varit toppen och det är det bästa och det är jag evigt tacksam för.

Ja, för hon kom väl in i Samba ganska sent?

Hon var inte med i början men hon är ändå bakgrund.

Ungdomen menar att kontakterna han får i och med Sambaträffarna kan användas i andra sammanhang.

Man får personer, man kan säga deras namn på intervjuer.

Intervjuaren frågar en ungdom om han känner alla som är med på mötena och han svarar:

Ja, det är bara det att jag är dålig på namn, jag kommer aldrig ihåg några namn.

Gruppen är inte statistiskt sammansatt, den förändras. Någon deltagare byts ut eller avslutar sitt uppdrag. Hur ser ungdomen på detta?

Det har ju varit från soc och sånt, men de är ju bara med för utredningen, sen kommer de att hoppa av... de ska ju bara vara med en kort stund och man vet att de inte kommer vara med länge.

Vissa deltagare har man vetat att de skall vara med en begränsad tid, att de har ett begränsat uppdrag. Då är det OK, men andra som slutar saknas.

Jens (personal från en verksamhet), det var väl den enda som det skulle varit skönt att ha runt sig, men det var ändå lugnt, för jag tränar ju med honom.

Där alla samlas blir det mer gjort, men ibland händer det ändå inte så mycket – om planer som inte alltid genomförts

På Sambaträffarna finns tillfälle att planera tillsammans så att insatserna blir synkroniserade mellan de olika verksamheterna. Ibland ger planeringen konkreta resultat. Här förs en dialog mellan intervjuaren och ungdomen.

Vad har vi bestämt egentligen?

Ingenting vad jag kommer på som är värt att minnas.

Man har stämt av med varandra... men saker har bestämts, dels det här med att du skulle få hjälp med väckning på morgonen... och att du skulle få gå och prata med någon på habiliteringen, det tror jag också bestämdes på ett möte...

... och kontaktperson också.

Kontaktperson också ja. Så egentligen har det bestämts ganska mycket saker, som har genomförts.

En ungdom pekar på effektiviteten.

Det känns alltså, hur ska man säga, där alla samlas blir det mer gjort, alla runt en tar mer tag i saker. Annars är det lätt att det kommer åt sidan. När det är andra med som kommer från olika ställen så hör de att det här måste jag göra och så.

En ungdom menar:

De hjälper varandra så mycket att de blir ju starkare tillsammans.

Man behöver veta vem som kan hjälpa till med vad.

På egen kraft hade jag inte kommit så här långt alls, jag skulle inte veta vart jag skulle gå tror jag.

En ungdom föreslår att en person med mer övergripande ansvar borde delta i Samba-träffarna.

Man borde ta in någon som har hand om aktiviteter, som är chef, så han kan förklara, någon mer sån så man kan fråga och slapp ringa upp.

En ungdom tycker att det skulle vara bra om någon kunde vara med på samverkansmötet som kan förklara.

... typ som viktiga grejer, som det där med morsan och försörjningsstöd och sådana blandade grejer... så att de förklarade vad de gör och så där.

En ungdom uttrycker besvikelse över att saker inte blev som det planerades.

Jag tyckte det var bra (med Samba) eftersom alla träffades. Samtidigt som att de sa så mycket av vad man kunde göra, så hände det ändå inte så mycket.

Det kunde vara bra på ett sätt, men dåligt på ett annat.

Det var bra att det fanns en möjlighet att samla ihop alla olika och kunna planera och prata och så. Men det var dåligt att det sas så mycket som inte blev av.

En ungdom uttrycker besvikelse över att ett planerat studiebesök på kortis (korttidsboende) inte blev av.

Vi var ju inte ens där och kollade, ingenting (...) vi fick ingenting, ingenting alls.

Om processen med att planera och genomföra insatser går långsamt.

Då hinner jag tänka ordentligt och då blir det så att jag kommer på att jag inte vill.

Om man är för snabb med en sån här sak som att föreslå att du ska titta på kortis, skulle det då vara en risk att du skulle säga ja fast du egentligen inte vill? Är det bra för dig att det är väntetider, eller är det dåligt för dig att det är väntetider?

Jag vill inte behöva vänta.

Vad kan man göra åt att det inte alltid blir som man planerar?

Det gäller väl att se till att de olika instanserna verkligen tar tag i det de pratar om och inte bara sitter på mötena och pratar och sedan händer inget.

Flera ungdomar menar att samverkan har gett resultat.

Hade det inte varit det här (Samba) så hade jag inte kommit så här långt. Jag tror inte att det skulle ha ändrats så mycket.

Sammanfattning av resultat

Några resultat vill vi särskilt lyfta fram från de intervjuer vi har sammanställt ovan.

Ungdomarna i vår studie menar att det är självklart att ungdomen ska delta i Sambaträffarna, men ibland kan det finnas undantag. Är man till exempel deprimerad så kanske man inte skall behöva delta i samverkansmötet.

Alla ungdomar upplever att de blivit lyssnade på under träffarna, men en ungdom har vid något tillfälle uppfattat att hon, i och med sin position som ungdom bland vuxna, inte tagits på samma allvar. Flera av ungdomarna har en föreställning om att de vuxna under mötet skulle prata på ett annat sätt om ungdomen inte hade varit med. Ungdomarna tycker det är viktigt att man själv kan bestämma vad man vill berätta under mötet och vad gruppen skall prata om.

Mötets arena, det vill säga hur mötet är strukturerat och organiserat, kan uppfattas på olika sätt. Att sitta i ett stort möte med flera aktörer kan kännas svårt. En ungdom beskriver hur hon måste förbereda sig så hon inte skall svimma och en annan hur han glömmer namnen på dem som är med. Men ungdomarna beskriver också att det underlättar att samla alla berörda.

Ett par ungdomar för resonemang som rör tempot i mötet. Ett snabbt tempo kan medföra att man säger ja till någonting man vid närmare eftertanke skulle ha avstått från. Flera av ungdomarna betonar vikten av att alla i mötet får komma till tals.

En ungdom beskriver upplevelsen av att ha blivit attackerad på en träff. Han försöker att förstå hur den vuxna tänkte och begripliggöra handlandet. En annan ungdom försöker förstå hur de vuxna tänkte när han inte blev inbjuden till de första mötena som hölls kring honom.

Några av ungdomarna beskriver hur de får stöd av att föräldern deltar i samverkan, och ett par av ungdomarna upplever att föräldern själv också får stöd av att vara med i samverkansmötet. Ibland kan ungdomen uppleva att föräldern går över gränsen under mötet och säger för mycket.

Enskilda tjänstemän kan få en stor betydelse i en ungdoms liv, men ungdomen kan också tappa förtroendet för tjänstemän som går över gränsen, eller som använder information från mötet på ett felaktigt sätt.

Flera av ungdomarna menar att samverkan har fungerat sammanhållande. Att samla de olika aktörerna har gjort det lättare att arbeta mot ett gemensamt mål. Ungdomarna beskriver också sin syn på de konkreta resultaten av samverkan. Många saker som planerats har genomförts, men några saker har inte blivit av, och det uttrycks besvikelse då konkreta resultat uteblivit.

Diskussion

Vi har i vår studie gång på gång fått ta del av ungdomarnas sug efter att delta i sin egen planering. Det var med självklarhet ungdomarna svarade "Ja" på frågan om den unge skulle delta i Sambasamverkan. Det verkade också vara viktigt för ungdomarna i studien att få berätta om sina upplevelser av Sambaträffarna under denna studie. Alla de tillfrågade ungdomarna ställde upp på intervjuerna, de kom i god tid till träffarna och vi satt länge, upp till en och en halv timme för varje intervju. Vi uppfattar att ungdomarna ville mötas, berätta, interagera, samtala, göra sina röster hörda.

I vår studie söker vi svar på frågan om ungdomarna tycker att samverkan har lett till något resultat. Här tycker vi att det är intressant att ungdomarna beskriver upplevelsen av ett sammanhållet forum där alla aktörer träffas, som något positivt. Att alla samlas och delar information kan ju annars i första hand verka tillgodose tjänstemännens behov av att slippa ringa runt och jaga kollegor, men ungdomarnas upplevelse är här alltså densamma. Vi tror att detta speglar ett djupt liggande behov av att begripliggöra, att se sambanden och förstå hur allt hänger ihop. En splittrad yttre värld, bestående av exempelvis tjänstemän på olika platser i kommunen, med skiftande uppdrag, utan bärande länkar mellan sig, kan inte verka främjande i en människas utveckling.

Några av ungdomarna beskriver sin besvikelse över att saker inte alltid blivit gjorda så som det planerats. Att definiera och beskriva sin upplevelse är viktigt, inte minst för att åstadkomma förändring. Vuxenvärlden brister ibland, allt blir inte som det var sagt eller tänkt, men ungdomens kritik behöver tas emot som ett värdefullt budskap från en ung människa som gör sin röst hörd.

Vi har också förstått att samverkan kan fungera härbärgerande för ungdomen. Frågor som tas upp behålls och hanteras vidare vid nästa mötestillfälle. Någon håller i frågorna, bär ansvaret för att de inte tappas bort. Detta är tryggande. Effekten beskrivs exempelvis i citatet "alla runt en tar mer tag i saker, annars är det lätt att det kommer åt sidan".

När Samba startade som projekt 2008 var ett av de uttalade målen att barnperspektivet skulle genomsyra samverkansarbetet (Gatehouse, Pihlström & Boson, 2008). Men vi har förstått att vi också behöver ställa frågan "vad är barnets perspektiv, vad tycker barnet?" Barnperspektivet och barnets perspektiv är inte samma sak. Barnperspektivet är en tolkning av vad ett barn behöver, och den grundar sig exempelvis på erfarenheter och människosyn. Barnets perspektiv är den unges upplevelser, erfarenheter, tankar och känslor inför det sammanhang och den situation som är den unges verklighet och vardag. För att den unges behov ska bli rätt uppfattade, och för att stöd och insatser ska bli anpassade till den unge, så behöver de vuxna ha barnperspektivet men också få tillgång till barnets eget perspektiv (Stenhammar, Rinnan & Nydahl, 2011).

Genom intervjuerna har vi också tydligt förstått och sett ungdomarnas strävan efter anpassning till mötesstrukturen. Anpassning som begrepp har i vissa sammanhang en negativ underton, men förmågan till anpassning är avgörande i socialiseringsprocessen och en förutsättning för ett demokratiskt samhälle. Begreppet anpassning kan också förstås utifrån anknytningstermer, där den ömsesidiga anpassningen mellan förälder och barn blir grundläggande för barnets utveckling (Wennerberg, 2010). Ungdomarna i studien beskriver på

olika sätt hur de läser av hur mötets struktur är uppbyggd, när man förväntas säga något och när man skall lyssna på andra. En ungdom beskriver hur viktigt det är att "ta in alla", att lyssna på alla under mötet, att alla skall få chansen att yttra sig.

Behovet av anpassning från ungdomarnas sida har sin utgångspunkt i att strukturen på ett Sambamöte främst är anpassad till tjänstemännens arbetssituation. Mötesplatsen är ofta ett konferensrum på någon av aktörernas arbetsplats. Vi undrar ibland var gruppen skulle träffas om ungdomen fick bestämma. Hemma i kökssoffan kanske, eller på ett fik någonstans? Kanske på en chattsida på nätet? Hur skapar vi förutsättningar så att ungdomen lättare gör sin röst hörd?

Tiden som mötet pågår är också den anpassad efter främst tjänstemännens vardag. En och en halv timme utan paus, komprimerad, effektivt utnyttjad tid. Ett par av ungdomarna kommenterar detta i intervjuerna, då de beskriver upplevelser av ett snabbt tempo och att det ibland kan vara svårt att hinna med.

Ungdomarnas sug efter delaktighet och interaktion blir tydlig när ett par av ungdomarna utförligt beskriver hur de försöker förstå tjänstemännens och föräldrarnas agerande. Att exempelvis begripliggöra varför man blir behandlad som ett barn, eller försöka förstå varför man blir angripen är exempel på detta. Denna förmåga att mentalisera, det vill säga att reflektera kring andra människors motiv och känslor, är en kompetens som har stor betydelse i skapandet av relationer.

Det finns en rad faktorer – vid sidan av dem som beskrivits ovan – som kan vara försvårande för ungdomarna, och som vi behöver ge uppmärksamhet.

Antalet personer som kommer att delta i mötet är en sådan faktor att ta hänsyn till. Att samla personerna som är involverade i den unges planering är ofta en nödvändighet utifrån den struktur vi har skapat i samhället idag. En ungdom som har svårigheter inom olika områden, såsom skolproblem, social utsatthet och/eller psykiatrisk problematik, hanteras och behandlas inom olika verksamheter som specialiserats kring ett specifikt område. Att samla aktörerna från de olika verksamheterna möjliggör gemensam planering. Men mötena kan bli stora. En ungdom beskriver hur hon måste förbereda sig inför ett möte så att hon inte skall svimma när hon tar alla i hand. Av hennes beskrivning kan man förstå att upplevelsen att komma till ett stort möte varit skrämmande. En annan ungdom berättar att han inte kan komma ihåg namnen på alla som är med, anonymiteten han upplever är en faktor att ta hänsyn till. Man kan fundera över hur det kan kännas att sitta i en grupp med namnlösa och berätta om sitt liv.

En annan försvårande faktor kan vara ungdomens upplevelse av sin position i mötet. Då ungdomen deltar i en Sambaträff placeras han eller hon i en kontext som skapats för att möjliggöra samarbete mellan verksamheterna. Den unge blir mötets mittpunkt, samtalets fokus. Därför har den unge i mötet en annorlunda position än övriga deltagare och själva mötesformen är kanske inte den form den unge själv skulle ha valt för att få delta i sin egen planering. Det är kanske denna upplevelse en av ungdomarna sätter ord på då hon beskriver Sambaträffen som en onaturlig situation och då hon säger att det är konstigt att sitta i ett sådant möte där allt fokus är på henne.

Andra försvårande faktorer kan exempelvis vara den unges tidigare erfarenheter av interaktion med vuxna, och de vuxnas förmåga till samarbete. Ett Sambamöte kan ibland rymma en förtätad stämning av frustration eller uppgivenhet. Förtvivlan och aggressivitet kan uppstå, liksom andra starka känslor. En ungdom beskriver exempelvis att han blivit attackerad av en tjänsteman vid en träff. Sekvensen är kort och återges i detalj i intervjun. Ungdomens över-skuggande upplevelse är att han inte har blivit förstådd. Riskerna finns att en ungdom känner sig utsatt under en Sambaträff, men risken för utsatthet finns i alla möten, där maktfaktorn spelar en roll. Den finns mellan den som beviljar och den som behöver, mellan den som bestämmer och den som är beroende av ett beslut. Riskerna är inte mindre för att mötet sker bakom en stängd dörr.

En ungdom som intervjuades menade att det inte spelade någon roll om hon var med eller inte i Sambaträffen. Man kan befara att hon upplever att hennes röst inte hade någon betydelse i sammanhanget. Vilken erfarenhet fick denna flicka med sig då det gäller interaktion med tjänstemännen i mötet?

Detta aktualiserar resonemanget om de tre olika perspektiv – som beskrevs i inledningen – som man behöver förhålla sig till i allt arbete som berör barn och unga. De tre perspektiv vi avser regleras i föräldrabalken och barnkonventionen:

- att barnet skall ses och bemötas som en fullvärdig individ som har rätt att uttrycka sina egna åsikter och bli lyssnad på i alla frågor som rör barnet självt
- att barnet på grund av sin fysiska och psykiska omognad kan behöva ett särskilt skydd
- att vårdnadshavaren har skyldighet att tillgodose barnets behov, ge barnet ledning och råd då barnet utövar sina rättigheter och även skyldighet att bevaka barnets rättigheter i förhållande till skola, socialtjänst och hälso- och sjukvård.

Skärningspunkten mellan dessa perspektiv utgörs av den unges rätt att komma till tals, den unges behov av skydd, och föräldrars skyldighet att tillgodose den unges behov. Detta för oss också in på frågan om vad föräldrarnas delaktighet betyder för ungdomarna.

I Sambasamverkan deltar oftast den unges förälder/föräldrar. Grundtanken från oss som samordnare har varit – och är – att föräldrarnas deltagande i de allra flesta fall är en förutsättning för att möjliggöra en gemensam process i arbetet med att synkronisera insatserna runt den unge. Härigenom får föräldrarna möjlighet att bevaka den unges rättigheter i förhållande till skola, hälso- och sjukvård och socialtjänst.

I intervjuerna i denna rapport uppmärksammar vi ungdomarnas syn på föräldrarnas delaktighet i mötet. Vi urskiljer följande mönster:

- Föräldern ses som ett stöd. Ungdomen får exempelvis hjälp att komma ihåg vad som har sagts på mötet.
- Ungdomen uppfattar att föräldern behöver stöd, och att samverkansmötena stärker föräldern och ger denne mer självförtroende.
- Ungdomen beskriver att föräldern går över gränsen, säger för mycket eller fel saker i samverkansmötet.

Vi kan konstatera att interaktionen mellan förälder och barn i mötet ibland speglar komplexiteten i relationen. Föräldern är ett stöd för sin ungdom, en klok vuxen som skall lotsa den unge in i samhällets alla system och hjälpa den tillrätta. Men föräldern söker och behöver, enligt ett par av ungdomarna, också stöd för egen del. Och ibland tycker ungdomen att föräldern kan behöva hållas efter. Barn och vuxna har ibland olika syn på vad som är viktigt för barnet. Barn behöver och vill ha guidning och stöd från vuxna, de behöver dela ansvaret för beslutsfattande med sina föräldrar.

Barn har många gånger en betydligt klarare bild av sin situation än vad vuxna tror, och barns kompetens att vara delaktiga i planering och beslut ökar ju mer de involveras. Men barnet kan inte med automatik vara delaktigt i olika beslutsprocesser. Vi vuxna måste möjliggöra, måste stödja, måste anpassa oss till barnets möjligheter och förutsättningar för att en verklig delaktighet ska vara möjlig. Den unges deltagande får inte bara bli symboliskt. Kring dessa områden förde Hart (1992) och Shier (2001) ett resonemang då de konstruerade modeller för hur man kan analysera och bedöma graden av ungas delaktighet. En verklig delaktighet avgörs av om den vuxne verkligen lyssnar och försöker förstå den unges mening. Men återigen bör det påpekas att barnet även behöver känna sig omhändertaget och kunna vara tryggt i att de vuxna ansvarar för att barnets får sina behov tillgodosedda på klokast möjliga sätt.

När vi förbereder ett samverkansmöte som gäller äldre ungdomar ställer vi alltid frågan till föräldrarna och till de tjänstemän som känner den unge väl, om de tycker att den unge själv ska vara med i samverkansmötet. Frågan leder nästan alltid till ett resonemang där de vuxna för in de olika perspektiven. Är det bra för den unge att vara med på mötet eller behöver den unge skyddas från att delta på mötet? Upplevelsen av att behöva skydda kan handla om att man är orolig över att mötet ska ha stort fokus på ungdomens svårigheter. Det kan finnas en oro över att man, mellan de olika verksamheterna, har olika syn på de svårigheter som finns, eller olika uppfattningar om vilken verksamhet som bäst kan bistå familjen. Oron kanske också speglar en brist på tilltro till att andra verksamheter ska förstå och dela ansvaret för att hjälpa familjen/ungdomen i den svåra livssituationen. Risker finns att ett öppet samtal i syfte att möjliggöra ett barnperspektiv hämmas utifrån en önskan om att bespara eller skydda den unge från komprimerade beskrivningar av dennes svårigheter.

Här skulle man kunna nöja sig. Vi skulle kunna backa och konstatera att Sambaträffarna är ett forum för de vuxna, för tjänstemännen och föräldrarna. Vi skulle kunna stänga dörren för den unges delaktighet i mötet. Men vi har i samhället idag en tydlig riktning, formulerad i barnkonventionen och lagstiftning, som säger att barnet skall ses och bemötas som en fullvärdig individ som har rätt att uttrycka sina egna åsikter och bli lyssnad på i alla frågor som rör barnet självt. Barnets delaktighet är en demokratisk rättighet. Barnet behöver få erfarenheter av att vara delaktig, att kunna påverka och att ha inflytande över sin situation. Detta stärker barnet men är viktigt inte endast utifrån ett individperspektiv. Att tidigt erfara att man kan vara delaktig och påverka är också ett sätt att värna demokratin och den ständigt pågående demokratiseringsprocessen i vårt samhälle.

Flera genomförda studier visar att barns hälsa och utveckling främjas av delaktighet. I Wennerholm Juslin och Brembergs forskningsöversikt (2004) om betydelsen av inflytande visar 20 av 24 analyser att barns hälsa gynnas av ökat inflytande. Även Boylan (2004) har tydligt visat att barn som tillfrågats om sin delaktighet i hälso- och sjukvården vill vara involverade,

de vill bli informerade om vad som ska hända och vill också veta effekterna av olika åtgärder. Barn vill bli tillfrågade och lyssnade på i sina kontakter med hälso- och sjukvården. Barns och ungas delaktighet är sålunda viktig både ur ett rättighetsperspektiv och ur ett hälsoperspektiv. För barn- och ungdomspsykiatri är dessa forskningsresultat av särskilt intresse.

Att den unge själv är delaktig i beslut som rör hans eller hennes egen livssituation hjälper den unge att lära känna sig själv och träna på att uppmärksamma sina egna behov och önsningar. Den unge får en erfarenhet av att kunna ha kontroll över sitt liv. Arbetet med att göra barn delaktiga bör, såsom Monica Nordenfors (2010) framhåller, vara en process där vuxna och barn i ömsesidig interaktion konstruerar mening, förståelse och kunskap. Vi menar att man i samhället i stort, och i alla verksamheter som arbetar med barn och ungdomar behöver skapa strukturer som anpassas till barnen och ungdomarna i lika hög grad som vi försöker få barnet att passa in i befintliga vuxen/tjänstemannastrukturer. Som vuxen behöver man stödja och anpassa sig till barnets förutsättningar för att delaktighet ska vara möjlig. Och som Korczak säger: "Det är inte det som är det tröttsamma. Det är snarare det faktum att man måste höja sig så att man når upp till deras känslor. Sträcka på sig, göra sig längre, ställa sig på tå" (Korczak, 1929/1988).

Metoddiskussion

Vi valde att använda oss av kvalitativa intervjuer för att kunna ta tillvara erfarenheter och synpunkter från unga personer som har varit delaktiga i Sambamöten. Det var från början ett självklart val av metod. Man kan nog konstatera att vi höll oss kvar på säker mark. Samtalet är vår profession och att intervju en ung människa utifrån en fritt hållen intervjuguide känns mer tilltalande och vant än att exempelvis be ungdomen svara på en enkät. Men detta är inte hela sanningen. Vår tanke var egentligen aldrig att försöka fånga den typen av material som är så pass färdigbearbetat att det låter sig uttryckas i några meningar eller skattningar i en enkät. Vi sökte istället mötet, interaktionen, det gemensamma meningsutbytet. Vi sökte motsägelserna, det som inte är färdigtänkt, det implicita. Och här tror vi att valet av metod hjälpte oss.

Vi bestämde oss för att intervju de ungdomar som vi själva haft i samverkan. Vi tänkte att den relation som vi hade byggt upp till respektive ungdom kunde vara viktig för att få till stånd intervjuerna. Nu i efterhand, när intervjuerna är genomförda och materialet bearbetat, tror vi att denna bedömning var rätt. Vi har fått så rika berättelser. Farhågorna, att ungdomarna skulle hålla igen på negativ kritik finns ändå kvar. Vi har uppfattat att de ungdomar vi har intervjuat har haft en genomgående strävan att försöka förstå vuxna, förlåta om något blivit fel, och på ett reflektivt sätt mentalisera kring samband och försöka begripliggöra. Så varför skulle inte detta gälla också i mötet med oss? Vid direkta frågor till ungdomarna om de tyckte att vi som samverkansledare kunde ha gjort på något annat sätt i någon situation, så svarar de oss stöttande och uppbyggande att vi hade hanterat situationen bra. Vi fick inte konkreta svar på vad vi kunde ha gjort annorlunda, men vi förstod ungdomarnas strävan att förstå och förklara. Vi tror att den relation vi redan hade till ungdomarna vid tiden för intervjun, möjliggjorde denna förståelse.

Vi intervjuade fem ungdomar efter en urvalsprocess som styrdes av faktorer som hur många möten den unge hade deltagit i och när i tid ärendet hade avslutats. Materialet bearbetades

som en enda röst. Vi klippte och klistrade och placerade citat i olika grupper. På sätt och vis avpersonifierade vi genom denna process intervjuerna. Men samtidigt lät det sig inte riktigt göras. Fortfarande ett år efter intervjuernas genomförande vet vi som författat denna studie exakt vilken ungdom som sa vad. Vi minns var vi mötte ungdomen, hur vi satt. Om vi fikade så minns vi vad vi åt. För oss gjorde ungdomarna mycket starka intryck, och de låter sig egentligen inte buntas ihop till en enda text, till en kör av röster (Hydén, 2000). Men det bearbetade materialet återges på det sättet, dels därför att vi själva, genom bearbetningen, förstår samband och mönster, dels därför att ungdomens integritet måste respekteras.

Vid sidan av intervjuerna och bearbetning av det materialet har vi på en teoretisk nivå tillägnat oss en fördjupad kunskap om lagstiftning och riktlinjer från samhället kring samverkan och delaktighet. Vi har också tagit del av forskning och erfarenheter och satt oss in i det utvecklingsarbete som pågår runt om i samhället gällande ungas delaktighet. Den här delen av processen har gett oss råg i ryggen. Vi förstod efter hand att frågan inte är om barnen skall vara delaktiga utan snarare hur barnen skall göras delaktiga, vi har inget val i den här frågan. Det handlar om så stora saker som demokrati och socialisering.

Sammantaget har arbetet med denna studie varit en lärandeprocess som har kommit att bli vägledande för den fortsatta utvecklingen av Sambasamverkans arbetssätt.

Avslutande reflektioner – tankar för framtiden

När vi studerar teorier och verkligen lyssnar och tänker på begreppet ungas delaktighet blir det osökt så att vi också värderar – och omvärderar – vårt eget arbetssätt. Det är så lätt att tänka att vi i alla sammanhang har ett barnperspektiv för att vi vill väl och vill barnets bästa men att verkligen ta in **barnets perspektiv** är mycket svårare. Det är så lätt att hitta anledningar till att värja sig mot att låta barnets röst verkligen höras. I det sammanhanget har vi alla en kultur och en tradition som vi måste vara medvetna om – och kämpa emot. Hur många gånger har vi inte i vår egen barnuppfostran, i våra egna privata liv, mött synpunkter och kommentarer som ”men det kan ju inte barnen få vara med och bestämma – de är ju bara barn”. Trots att vi själva försöker ha delaktighet högt upp i medvetandet kommer vi på oss med att göra misstag – av vana, av tradition, av obetänksamhet, av okunskap. Ska vi lyckas att få de unga att bli delaktiga i planerandet och utformandet av sina egna liv måste vi alla hjälpas åt att ständigt påminna varandra om att fråga efter den unges egna tanke och vilja. Men vi måste vara varsamma – och vaksamma – så vi inte frågar för frågandets egen skull utan också lyssnar och beaktar svaret.

Det är så lätt att vi tjänstemän pratar med och relaterar till föräldrar och andra tjänstemän på ett sätt som oavsiktligt leder till en vuxenallians, där vi ser på och förhåller oss till barnperspektivet ur ett vuxenperspektiv.

Sambasamverkan är bara en av många arenor där samverkan och ungas delaktighet hanteras varje dag. Sambamötet är kanske inte alltid det bästa sammanhanget för att göra barn och unga delaktiga. I alla verksamheter som rör barn och unga arbetar man med dessa frågor varje dag, det är en naturlig del av det vardagliga arbetet. Med denna rapport har vi analyserat, och problematiserat, ungas delaktighet i Sambamötet. Vi vill förstå hur vi på bästa sätt ska gå vidare, och göra den unge delaktig i vårt sammanhang, i Samba.

Det finns ett stort utrymme för utveckling av barns och ungdomars delaktighet i mötet med till exempel barn- och ungdomspsykiatri, socialtjänsten och skolan. Erfarenheterna som ungdomarna i denna rapport delat med sig av kan tjäna som en utgångspunkt i det fortsatta arbetet. De visar vilka aspekter vi behöver väga in när vi vill utveckla de ungas delaktighet, men de visar framför allt att det är fullt möjligt att ta flera steg framåt.

I samverkansmötet försöker vi sträva efter att barnperspektivet ska genomsyra alla möten och all planering – och det gör det ur en aspekt – men det är också så att barnperspektivet hela tiden konkurrerar med vad som är organisationens bästa, verksamheternas bästa, föräldrarnas bästa, familjens bästa... Vi måste förhålla oss till de här frågorna med ett öppet sinne och vara beredda att titta på oss själva – och på varandra – med frågan "vems perspektiv, vems bästa pratar vi nu om?"

Referenser

FN. (1989). *FN:s konvention om barnets rättigheter*. Antagen av FN:s generalförsamling den 20 november 1989.

Boylan, P. (2004). *Children's Voices Project: Feedback from children and young people about their experience and expectations of healthcare*. London: Commission for Health Improvement.

Gatehouse, P., Pihlström, I., & Boson, M. (2008). *Verksamhetsplan för Samverkansledning för Barns och Ungas bästa*. Programområden Barn och utbildning och Social välfärd, Örebro kommun.

Gatehouse, P., & Pihlström, I. (2010). *Vi slussas inte bara runt. Utvärdering av föräldraperspektivet i Sambasamverkan*. Örebro kommun.

Germundsson, P., Englund, U., & Danermark, B. (2009). *Sambaprojektet. Samverkansledning för Barns och Ungas bästa. En utvärdering av samverkansprocessen*. Örebro universitet, Hälsoakademin.

Hart, R. (1992). *Children's Participation: From tokenism to citizenship*. (Innocenti Essays no 4). UNICEF: Innocenti Research Centre.

Hydén, M. (2000). Den berättarfokuserade intervjun. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 7, 137-158.

Imber-Black, E. (1988). *Families and larger systems. A familj therapist's guide through the labyrinth*. New York: Guildford press.

Korczak, J. (1929/1988). *Barnets rätt till respekt*. Stockholm: Natur och Kultur.

Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Nordenfors, M. (2010). *Delaktighet – på barns villkor?* Göteborg: Tryggare och Mänskligare Göteborg och Göteborgs stad.

Regeringens proposition 2009/10:232. *Strategi för att stärka barnets rättigheter i Sverige*. Stockholm: Socialdepartementet.

Riksrevisionen. (2011). *Samordning av stöd till barn och unga med funktionsnedsättning – Ett (o)lösligt problem*. (RiR 2011:17). Stockholm: Riksrevisionen.

SFS 1949:381. *Föräldrabalken*. Stockholm: Riksdagen.

SFS 1982:763. *Hälso- och sjukvårdslag*. Stockholm: Riksdagen.

SFS 1993:387. *Lag om stöd och service till vissa funktionshindrade*. Stockholm: Riksdagen.

SFS 2001:453. *Socialtjänstlag*. Stockholm: Riksdagen.

Shier, H. (2001). Pathways to participation: openings, opportunities and obligations. *Children and Society*, 15, 107-117.

Skolverket. (2009). *Kraften av samverkan. Om samverkan kring barn som far illa eller riskerar att fara illa*. Stockholm: Skolverket.

Skott, C. (2004). *Berättelsens praktik och teori – narrativ forskning i ett hermeneutiskt perspektiv*. Lund: Studentlitteratur.

SOSFS 2008:20. *Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om samordning av insatser för habilitering och rehabilitering*. Stockholm: Socialstyrelsen.

Statens medicinsk-etiska råd. (2008). *Skrivelse om barns ställning inom hälso- och sjukvården*. Stockholm: Statens medicinsk-etiska råd.

Stenhammar, A-M., Rinnan, T., & Nydahl, E. (2011). *Lyssna på oss. Bättre stöd när barn och ungdomar är delaktiga*. Handikappförbundens Projekt Egen Växtkraft.

Sveriges Kommuner och Landsting. (2010). *Patient- och brukarmedverkan. Positionspapper- för ökad kvalitet och effektivitet i hälso- och sjukvård och socialtjänst*. Stockholm: Sveriges Kommuner och Landsting.

Söderbäck, M. (Red.). (2010). *Barns och ungas rätt i vården*. (Stiftelsen Allmänna Barnhuset 2010:3). Stockholm: Stiftelsen Allmänna Barnhuset.

Wennerberg, T. (2010). *Vi är våra relationer – om anknytning, trauma och dissociation*. Stockholm: Natur och kultur.

Wennerholm Juslin, P., & Bremberg, S. (2004). *När barn och unga får bestämma mer påverkas hälsan*. (Statens folkhälsoinstitut 2004:30). Östersund: Statens folkhälsoinstitut.

Lästips

- Axelsson, L. (2005). *Barns inflytande och delaktighet i förskolan. Ett utvecklingsarbete i Örebro kommun*. Örebro: Örebro kommun.
- Barnombudsmannen. (2009). *Kom närmare. Om att överbrygga avståndet mellan barn och vuxna*. Stockholm: Fritzes.
- Barnombudsmannen. (2010). *I'm sorry. Röster från särskilda ungdomshem*. Stockholm: Fritzes.
- Barnombudsmannen. (2010). *Barnombudsmannens årsredovisning 2010*. Stockholm: Barnombudsmannen.
- Barnombudsmannen. (2011). *Bakom fasaden. Barn och ungdomar i den sociala barnvården berättar*. Stockholm: Fritzes.
- Barnombudsmannen. *Uppnå kvalitet i beslut som rör barn och unga*. Faktablad från www.bo.se. Hämtat oktober 2011.
- Barnens rätt i samhället. (2011). *BRIS-rapporten 1/2011*. Stockholm: Barnens rätt i samhället.
- Eliasson, T. (2010). *Att bli tagen på allvar. Exempel på barns och ungas inflytande*. Göteborg: Tryggare och Mänskligare Göteborg och Göteborgs stad.
- Englund, U., Germundsson, P., & Danermark, B. (2010). *Samverkan kring och organisation av resurser till målgruppen barn i behov av särskilt stöd. En kartläggning inom Örebro kommun*. Örebro universitet, Hälsoakademin.
- Förskolan Grundskolan. Avtal Författningar Kommentarer (Utgåva 23)*. (Läsåret 2011/2012). Upplands Väsby: Svensk facklitteratur AB.
- Gatehouse, P., & Pihlström, I. (2009). *Rapport från Sambaprojektet. Samverkansledning för Barns och Ungas bästa*. Barn- och utbildning, Social välfärd, Örebro kommun.
- Langemar, P. (2008). *Kvalitativ forskningsmetod i psykologi - att låta en värld öppna sig*. Stockholm: Liber.
- Mattsson, T. (2008). *Ungas delaktighet. Exemplet institutionsvård*. (Forskningsrapport nr 2 2008). Stockholm: Statens institutionsstyrelse.
- Nilsson, I., & Wadeskog, A. (2008). *Det är bättre att stämma i bäcken än i ån. Att värdera de ekonomiska effekterna av tidiga och samordnade insatser kring barn och unga*. SEE AB.
- Seikkula, J., & Arnkil, T.E. (2005). *Sociala nätverk i dialog*. Stockholm: Mareld.
- SFS 1993:335. *Lag om Barnombudsman*. Stockholm: Riksdagen.
- SFS 2010:800. *Skollagen*. Stockholm: Riksdagen.

Sillén, I., & Morén, J. (Red.). (2010). *Ta parti för barnen. SAMBA-samarbete för barnen*. Stockholm: Migra förlag.

Socialdepartementet. (2007). *Sveriges fjärde rapport till FN:s barnrättskommitté*. Stockholm: Regeringskansliet.

Socialstyrelsen, Specialpedagogiska institutet. (2005). *Ta ansvar för samverkan*. Stockholm: Socialstyrelsen, Specialpedagogiska institutet.

SOU 2009:68. *Lag om stöd och skydd för barn och unga LBU*. Stockholm: Fritzes offentliga publikationer.

Stenhammar, A-M. (2009). *Lyssna på mig. Barn och ungdomar med funktionsnedsättningar vill vara delaktiga i möten med samhällets stödsystem Halmstad*. Högskolan i Halmstad, Sektionen för hälsa och samhälle.

Ungdomsstyrelsen. (2010). *Fokus. En analys av ungas inflytande*. Stockholm: Elanders Sverige AB.

Westberg, M., & Tilander, K. (2010). *Att lära av fosterbarn. Åtta års arbete med intervjuer med före detta fosterbarn*. (Stiftelsen Allmänna Barnhuset 2010:1). Stockholm: Stiftelsen Allmänna Barnhuset.

Örebro kommun. *Örebro kommuns handlingsplan för barns rättigheter 2009-2011*.

Hämtad 1 mars, 2012, från:

<http://www.orebro.se/download/18.155ab54f121503c242a80001554/Barns+r%C3%A4ttigheter+Handlingsplan.pdf>

Örebro kommun. *Rapport om tre års samarbete kring barnkonventionen*.

Hämtad 1 mars, 2012, från:

<http://barnkonventionen-partnerskapet.se/mtrl/Lila+Barnkonv.pdf>

Örebro kommun. *Utvärdering av samarbetet inom Partnerskapet*.

Hämtat 1 mars, 2012, från: www.orebro.se

Örebro kommun. *Kollegial granskning 2009 - med fokus på barnkonventionens genomförande i*

Örebro kommun. Hämtad 1 mars, 2012, från: <http://barnkonventionen-partnerskapet.se/mtrl/Granskningsrapport%20Orebro%20kommun%202009.pdf>

Intervjuguide

Föra tillbaka till mötet: Samtalet förs kring ex vilka vi var vid mötet, vad vi pratade om, rummet där vi satt osv. (bildminnet)

UPPLEVELSE

Lyssnade man på dig?
Hur tyckte du att det var...

Om jag frågade dig nu skulle du vilja vara med igen?
Hur var rummet där vi satt?
Hur kändes det efteråt?

Vad minns du av mötet?

På såna här möten så är ju jag en sträng ordförande, hur tyckte du att det var?

INFLYTANDE

Varför hade vi mötet?
Vet du varför vi träffas?
Tror du/kändes det som att det gjorde någon skillnad att du var med?
Lyssnade man på dig?
Pratade vi om rätt saker?

Fanns det saker som du inte ville säga?
Fanns det saker du ville säga men inte sa?

FÖRBEREDELSE

Fick du tillräcklig info inför det första mötet?
Visste du hur mötet skulle gå till?
Förberedde du dig på något sätt?

FÖRTROENDE

Vad tror du att de vuxna tyckte om att du var med?
Tror du att de vuxna skulle ha pratat på ett annat sätt om du inte varit med?
Kände du de som var med?
Kände du förtroende för de som var med?
Var det rätt personer som var med?

BESLUT

Vem bestämmer
Bestämdes rätt saker
Blev det så som de sa på mötet?
Blev det som du ville

Exempel på lekfulla frågor som kan ställas för värderande: Din upplevelse är viktig! Forskande attityd!

- Vad skulle vi göra för att vara säkra på att det här sättet att jobba på skulle misslyckas?
- Kan du säga tre bra och tre dåliga saker med samverkan? (eller en bra och en dålig sak)
- Om du hade en kompis som skulle vara med på ett sambamöte, vad skulle du säga till honom/henne?
- Nu är du ansvarig för utbildningen av såna som jobbar med samba. Vad är viktigt att lära sig?
- Om du skulle anställa någon som skulle hålla såna här möten, vad skulle vara viktigt då?

Momentum är psykiatrins rapportserie sedan 1994. Under åren 1999 och 2000 var Momentum gemensam för FoU-verksamheten inom Psykiatri och habilitering, Örebro läns landsting. Från och med 2001 är Momentum åter endast en psykiatrisk rapportserie och utges av Psykiatriskt forskningscentrum.

Tidigare utgivna rapporter i Momentumserien

- 1 (1-1994) Försäljning av psykofarmaka i Örebro län 1979-1992. Bogren, Lennart. 1994.
- 2 (1-1995) Behandling av anorexia nervosa – En jämförelse mellan två metoder 1983-1987. Holmgren, Siv. 1995.
- 3 (2-1995) Utvärdering av korttidspsykoterapier i psykiatrisk öppenvård. Rasmussen, Dag. 1995.
- 4 (3-1995) "Vägen till skolan", Frejgårdsbarnens skolsituation. Larsson, Bo. 1995.
- 5 (4-1995) Psykiatrisk omvårdnad ur personal- och patientperspektiv – en jämförande studie. Palmblad, Bert; Sjöberg, Erik. 1995.
- 6 (1-1996) Anhörigstudie - Belastning på föräldrar till barn med schizofreni. Bogren, Lennart. 1996.
- 7 (1-1997) Ett mänskligt sammanhang. Miljöterapiens framträdelseformer på Familjeenheten, BUP, Örebro 1996. Sundberg-Ljunggren, Barbro. 1997.
- 8 (1-1998) Patienternas syn på den psykiatriska öppenvården i Örebro Läns Landsting 1998. Blomqvist, Jan.
- 9 (2-1998) 5 års vårdutveckling sett ur ett patientperspektiv. Blomqvist, Jan. 1998.
- 10 (3-1998) Anhörigas uppfattningar om vårdkvalitet i den akutpsykiatriska vården. Schröder, Agneta. 1998.
- 11 (4-1998) Mobilt psykiatriskt team – möjligheter och begränsningar. Engström, Ingemar. 1998.
- 12 (5-1998) Ringen. 1965-1994 En beskrivning av barnpsykiatrisk dagavdelning i Örebro. Sjölander, Annbritt; Peter Bjuhr. 1998.
- 13 Personlighetsbedömning med Object Relations Technique (ORT) inom psykosvård. Betydelse vid vårdplanering. Ekberg, Martin. 1999.
- 14 Från utredning till behandling? En deskriptiv studie av barnpsykiatrins insatser vid misstänkta sexuella övergrepp. Scherp, Lilian. 1999.
- 15 "Det är inte fel på mig – det är fel på världen!" Vuxna med Asperger syndrom/högfungerande autism i Örebro län. Ekström, Leif; Emilsson, Barbro. 1999.
- 16 Ordination: Psykoterapi! Tankar om förändring i psykoterapi och psykiatri utifrån en patientintervju. Einar, Ulla-Britt. 1999.
- 17 Lära tillsammans – ett rehabiliteringsprogram för personer med avancerad multipel skleros och deras personliga assistenter. Ahlström, Gerd (red.); Anshelm, Margareta; Ehrenbåge, Ylva; Holmström, Ulrika; Martinsson, Gunilla; Nilsagård, Ylva. 1999.
- 18 Anhöriga till psykiskt störda och deras uppfattningar om psykopedagogisk undervisning. Fridenberger, Ann-Charlotte; Johansson, Gun. 1999.
- 19 Tidsbegränsad gruppterapi vid bulimia nervosa. Alm, Elisabeth; Engström, Ingemar. 2000.
- 20 Den svåra balansgången – personliga assistenters möjligheter att tillämpa de etiska värdegrunderna i LSS. Ahlström, Gerd; Klinkert, Pia. 2000.

- 21 Vara synlig men ändå osynlig – personliga assistenters vardag. Ahlström, Gerd; Casco, Marie. 2000.
- 22 Göra det bästa av det sämsta – rörelsehindrades syn på sin livssituation. Ahlström, Gerd; Anshelm, Margareta. 2000.
- 23 Psykoterapi inom psykiatrin – kartläggning av en patientgrupp samt belysning av angelägenhets- och lämplighetskriterier. Freed-Klevmar, Kersti. 2000.
- 24 Tre kärnfulla berättelser – Anhörigasuppfattningar om vad assistans innebär för den funktionshindrade och hur de etiska värdegrunderna i LSS tillämpas. Ahlström, Gerd; Davidsson, Solveig. 2000.
- 25 Utvärdering i teori och klinisk praktik – utvärdering av ett psykiatriskt rehabiliteringsprojekt i Lindesberg. Sjöberg, Erik. 2000.
- 26 Bemötande av suicidproblematik inom akutpsykiatri och intensivvård – en enkät- och journalstudie. Ericson, Karin; Falk, Christina. 2001.
- 27 Upplevelsen – en möjlighet för personer med psykosproblematik. Andersson, Gunilla; Stigfur, Ann-Britt. 2001.
- 28 Tio röster om psykoterapi i psykiatrin. Einar, Ulla-Britt. 2001.
- 29 Svängdörrspatienter i psykiatrisk jourverksamhet – en explorativ studie. Blomqvist, Suzanne. 2001.
- 30 Enkopresbehandling – utveckling och utvärdering av Toalettskolan, ett behandlingsprogram vid Psykosomatikteamet i Örebro. Sjödin, Bibbi; Dahlman, Margareta. 2002.
- 31 Lyckade processer i svåra utredningsuppdrag, finns de? En uppföljningsstudie av utredningsärenden vid familjeenheten, BUP, Örebro. Berge, Stefan. 2002.
- 32 Attachmentmönster hos psykiatrins patienter – samvariation mellan diagnos, symptom och grundaffekter i förhållande till attachmentmönster. Mårtensson, Anders. 2003.
- 33 Bättre upplevd hälsa men lika många otillfredsställda behov. En uppföljning av personer med långvariga psykiska funktionshinder i norra Örebro län efter sju år med psykiatrireformen. Kjellin, Lars; Karlsson, Ulla; Öhnader, Rolf. 2004.
- 34 Hur personer med svåra psykiskastörningar upplever och förklarar förändringar i sitt psykiska tillstånd. Kazmierska, Maria. 2004.
- 35 Att få en neuropsykiatrisk diagnos som vuxen – vad händer sen? En uppföljning av patienter utredda på Neuropsykiatriska enheten, Lindesberg. Nordlander, Monica; Spångberg, Gunilla. 2004.
- 36 Depression och ångest – en kartläggning av behandlingsstrategier inom allmänmedicin och psykiatri i Örebro läns landsting. Jansson, Stefan; Schückher-Ugge, Fides. 2006.
- 37 Narkotikasituationen i Örebro kommun och Örebro län. Lindén-Boström, Margareta; Persson, Carina; Kjellin, Lars. 2006.
- 38 Rättfärdigande av tvång i barn- och ungdomspsykiatrin. En studie om personalens etiska reflektioner. Fredäng, Päivi. 2007.
- 39 Psykiatrisk jourverksamhet i Örebro län. Kjellin, Lars; Mårtensson, Anders. 2007.
- 40 Förändring av ätstörningssymtom och psykiatriska symtom under ett år i behandling på specialistenhet. Björk, Tabita. 2008.
- 41 Patienter i psykiatrisk slutenvård i Örebro län – resultat från Eunomia-projektet. Wadefjord, Anna; Bäckström, Jan; Kjellin, Lars. 2008.
- 42 Kognitiv och beteendearterad terapivid komplicerad sorg – en litteraturstudie. Palmblad, Bert. 2009.

- 43 Anhörigas delaktighet i psykiatrin – resultat från EUNOMIA-projektet. Wadefjord, Anna; Gustavsson, Marita; Stenmarck, Mats; Kjellin, Lars. 2009.
- 44 Dialektisk beteendeterapi på BUP-kliniken i Örebro – en pilotstudie samt test av en utvärderingsmodell. Kjellgren, Sara; Malmberg, Maria; Falk, Carina. 2009.
- 45 LRV-dömnda i Örebro 2008. Sammanställning från inventering samt jämförelse med nationell statistik från Socialstyrelsen. Björk, Tabita. 2009.
- 46 ADHD – från remiss till behandling. Enutvärdering av AP Närpsykiatri Karlskogas utredning och behandling av ADHD. Fritzell, Pär. 2009.
- 47 Omvårdnadspersonals uppfattningar av att arbeta enligt kompetensprofiler inom rättspsykiatrisk vård. Selvin, Mikael. 2010.
- 48 Acceptance and Commitment Therapy som psykologisk behandling för personer med opiatmissbruk – en pilotstudie. Sandberg, Jonatan, 2010.
- 49 Kognitiv beteendeterapi vid ADHD och högfungerande autism hos vuxna – en litteraturstudie. Berzelius, Hannele. 2010.
- 50 Hypnos som komplement till EMDR i behandling av posttraumatiskt stressyndrom – en deskriptiv studie. Lallerstedt, Christer. 2010.
- 51 Patienters upplevelser av fysisk aktivitet och motivation inom psykiatrisk vård. Lager, Elisabet. 2010.
- 52 Posttraumatisk stress och schematerapi – en pilotstudie om schemamodes hos patienter på en traumamottagning. Schröder, Anders. 2010.
- 53 Deweys test av socialt omdöme – en pilotstudie om socialt beslutsfattande och mentalisering. Callenmark, Björn. 2010.
- 54 Individuell KBT-behandling för socialfobi – en effektivitetsstudie på en psykiatrisk öppenvårdsklinik. Dirok, Hisyar. 2011.
- 55 Vart tog alla psykoser vägen? Personer som första gången insjuknat i psykosjukdom i Örebro norra länsdel 1997-2006. Björk, Ann; Säterhagen, Sören. 2011.

Psykiatri
ÖREBRO LÄNS LANDSTING

ÖREBRO